
KÖZGAZDÁSZ FÓRUM

Romániai Magyar Közgazdász Társaság
Asociația Economiştilor Maghiari din România
Gesellschaft Ungarischer Ökonomen aus Rumänien
Hungarian Economist's Society of Romania

Tartalomjegyzék

SOMAI JÓZSEF

A Közgazdász Fórum felsőbb osztályba lépett 3

BENYOVSZKI ANNAMÁRIA – GYÖRFY LEHEL – JUHÁSZ JÁCINT

A munkatermelékenység mint területi versenyképességi tényező a felsőoktatási intézmények tudásalapú gazdaságban újraértékelt szerepének tükrében 5

BROK ERIKA

A bankkártyapiac fejlődése és elemzése 17

ORBÁN LILLA

A munkaerő képzésének szükségessége a wellnessturizmus területén 33

GUZS FERENC

Balázs Ferenc és a vidékfejlesztő szövetkezet (Balázs Ferenc halálának 70. évfordulójára) 41

PÁSZTOR CSABA

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban XLVIII. rész 53

RMKT-hírek 55

A lap tartalmának román és angol nyelvű kivonata és tartalomjegyzéke 59

A Közgazdász Fórum felsőbb osztályba lépett

SOMAI JÓZSEF főszerkesztő

„Csak azt sajnáld, amit nem tettél meg”

Tizedik évfolyamához érkezett a *KÖZGAZDÁSZ FÓRUM* (a továbbiakban: *Fórum*). Idén december 8-án ünnepli fennállásának tizedik évfordulóját.

Lapunk hírterjesztő és gazdasági ismereteket népszerűsítő feladata mellett a szakmai tudományos műhely szerepét is felvállalta, mivel ilyen jellegű magyar nyelvű médiaforrás Erdélyben eddig nem létezett. Tízéves próbálkozás után elmondhatjuk, hogy szerény kezdeményezésünk és későbbi erőfeszítéseink nem voltak hiábavalóak. A *Fórum* elnyerte az országos akkreditációs bizottságtól (CNCSIS) a „**B+**” kategóriát.

A *Fórum* X. évfolyamának 6., összesen 63. számánál tart. A rendszeres megjelenés mellett nyolc különszámot is kiadtunk, amelyből öt egy-egy tudományos konferencia előadásait tartalmazza a következő témákkal: *A fejlődő gazdaságok bankrendszerének modernizációja; Humán erőforrás mint modernizációs tényező a XXI. század elején; Összefogás a vidékfejlesztés érdekében az EU-s csatlakozás folyamatában; Modernizáció a gazdaságban – növekedési kilátások, felzárkózási esélyek; Gazdaságpolitikai alternatívák – Románia felzárkózási esélyei*. A *Fórum* ezenkívül három különszámmal jelentkezett: *Tízéves az RMKT – megemlékezés; Az RMKT megalakulásának 15. évfordulója; Egy új szövetkezeti mozgalomért*.

Szerkesztőségünknek akadémiai kül-, szaktestületi és levelező tagok, egyetemi tanárok, kutatók, doktorandusok, gyakorló szakemberek küldik megjelenésre anyagaikat. A lap profilját a tudományos és a gyakorlati szakmai élettel foglalkozó tanulmányok teszik tartalmasá. Prioritásaink közé tartozott a közgazdasági gondolkodás terén fontos szerepet játszó erdélyi személyiségek ismertetése, a szakoktatás története, jelene és jövője, régiós vagy kistérségi, bank- és pénzügyről szóló elméleti és szakmai elemzések, a szövetkezetek története, gazdaság és erkölcs, az európai integráció, az euró és hatása, a környezetgazdálkodás, a kistérségek elemzése, illetve a gazdasági élet más fontosabb területei.

A *Fórum* hasábjain több mint 250 olyan írás jelent meg, amelyek mind időszerű, alapfontosságú gazdasági kérdésekről szóltak. Rendszeresen közöltük Társaságunk, a RIF és a KGK szakmai ifjúsági szervezetek minden fontosabb eseményét, rendezvényét, de azokról a tanulságos rendezvényekről is tájékoztattunk, amelyeken közgazdászaink meghívottként voltak jelen. Bemutattunk tizenhét vállalkozásfejlesztő központot. 1999 januárjától az *Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban* címmel folyamatosan ismertetjük a leg-

időszerűbb rendelkezéseket, a friss törvények indexét és rövid tartalmát. Ezt a rovatunkat, amely jelenleg már a 48. résznél tart, a nagy érdeklődésre való tekintettel, a gyakorló közgazdászok hasznára tovább folytatjuk. Lapunkban helyet kaptak a rendezvények tartalmi bemutatásai, az RMKT-hírek, pályázási lehetőségek, új könyvek, *Mementó* jelzéssel pedig olyan múltbeli történéseknek, személyiségek évfordulóinak vagy jelenségeknek az emlékeztetése, felidézése, amelyek tanulságot vagy példaképpül szolgálhatnak a jelennek.

A *Fórum* új szint hozott az RMKT életébe, ezért a jövőben is mindent meg fogunk tenni fejlesztéséért, illetve fennmaradásáért. Tekintettel arra, hogy az iránta való érdeklődés az utóbbi időben láthatóan növekedett, és egyedüli a gazdasági szintéren a „B+” kategóriával, ma már bátorodunk kijelenteni, hogy a X. évfolyamát futó *Fórum* teljesíti feladatát. Érzékeljük, hogy az utóbbi öt évben – amelyben láthatóan szellemi integráló szerepet játszott – lapunk számról számra történő fokozatos gazdagodásával párhuzamosan láthatóan élénkült Társaságunk szellemi-kutatói élete. Ezen a területen határozott előrelépést tettünk: szaklapunk tartalmi gazdagodásának és a megjelent anyagok minőségének javulása tapasztalható, emellett pedig új könyveket adtunk ki, szótárat készítettünk, kutatócsoportot hoztunk létre. Nem véletlen a következtetésünk és határozott álláspontunk, hogy egy gazdaságkutató intézet létrehozása történelmi szükség, mert a megmaradás és az itthonmaradás kérdése sorskérdés, ez pedig ma elsősorban gazdasági-szociális kérdés. A gazdasági és szociális kérdések kutatása, elemzése, stratégiák, tervek kidolgozása és alkalmazása csak tudatosan szervezett, tudományos alapokra helyezett, rendszeres munkával lehetséges, mégpedig a szétszórt kutatás közös intézménybe való szervezésével.

Szándékunk, hogy a *Fórum* az erdélyi magyar közgazdásztársadalom, a vállalkozói réteg, valamint a gazdasági kérdések iránt érdeklődők szakmai és tudományos sajtóorgánuma legyen. A demokrácia és piacgazdaság elveinek a szellemében közlési teret akarunk biztosítani a gazdasági jellegű tevékenységek, események, rendezvények gyors, tárgyilagos tájékoztatására, szakembereink szaktanulmányainak megjelentetésére, az európai integráció és regionális együttműködés eszméjének terjesztésére. Meggyőződésünk, hogy mint egyedüli romániai magyar szaklapot a közgazdásztársadalmunk és a gazdasági kérdések iránt érdeklődők igénylik, és fenntartására is képesek.

Mindezek mellett az országos akkreditációs bizottság még azt is értékelte, hogy a *Fórumban* az utolsó három évben 28 külföldi egyetemi tanár, diplomata, gazdasági szakember, doktorandus és kutató közölt tanulmányokat, 40 külföldi intézményhez jut el, 10 külföldi szaklappal van cserekiadványunk, tíz éven keresztül folyamatos volt a megjelenésünk, a benne szereplő tanulmányoknak román-angol kivonata van, illetve hogy a szerkesztőbizottságban külföldi személyiségek is részt vesznek.

Ez alkalommal mindazoknak (nem utolsósorban anyagi támogatóinknak), akik a *Fórumunk* sikeréhez hozzájárultak, szívből mondunk köszönetet.

A munkatermelékenység mint területi versenyképességi tényező a felsőoktatási intézmények tudásalapú gazdaságban újraértékelt szerepének tükrében

BENYOVSZKI ANNAMÁRIA – GYÖRFY LEHEL – JUHÁSZ JÁCINT

1. Bevezető

Általánosan elfogadott tény, hogy az innováció a modern gazdaságok sikerének kulcsnévezője. Az innováció kiemelkedően fontos szerepet tölt be az üzleti életben és egyben a versenyképesség alapja is, ez a legfontosabb tényezője a fokozott termelékenységnek és a komparatív előnyöknek mind a vállalkozások szintjén, mind nemzetgazdasági szinten. Az innovációt úgy határozhatjuk meg, mint a tudás (és új ötletek) alkalmazását a termékekben, szolgáltatásokban, ezek előállítási folyamataiban, a szervezetben, szervezésben vagy a marketingben (Juhász–Györfy 2004).

Az Európai Unió stratégiai elgondolása értelmében az európai gazdaság 2010-ig a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdaságává kellene váljon, fenntartható gazdasági növekedést, javuló foglalkoztatást és nagyobb társadalmi kohéziót biztosítva. Egy ilyen célrendszer a teljes akciókeret újragondolását feltételezi, melyben az innováció és a kreativitás meghatározó elem a minőség és a termékek/szolgáltatások versenyképességének biztosításában. A tágabb értelemben vett tudásalapú társadalom felé való sikeres átmenet a magasan képzett és újítani képes emberi erőforrás, valamint szerepe ártértékelését is jelenti (Dumitrache 2006).

Az egyetemi felsőoktatási és kutatási tevékenység hármas tartóoszlopon, az oktatáson, a kutatáson és az innováción álló négyes küldetése a következőképpen fogalmazható meg (Dumitrache 2006):

- kutatás által új ismeretek szerzése,
- ismeretátadás oktatás által,
- a tudás szórása az információtechnológiai, kommunikációs eszközök segítségével,
- új ismeretek felhasználása, termékekben és szolgáltatásokban öltve végső formát.

A tudás erőforrásként való felfogásával az egyetemek, kutatóintézetek szerepére egyre nagyobb hangsúly helyeződik a gazdaság dinamikussá tételének érdekében (Lengyel 2005). A tudományos-technológiai fejlődés és az ennek során felhalmozódott tudás a regionális gazdaságok fejlődésének egyik meghatározó tényezőjévé vált. Az egyetemek és a kutatóintézetek

mint széleskörű ismereteket bővítő és terjesztő tudásközpontok egyre meghatározóbb szerepet játszanak a regionális fejlődésben (Gál 2005).

Két alapvető hatástípusról beszélhetünk, melyet az egyetemek az adott térségre gyakorolnak. Az egyik a kiadási hatás, mely szerint az egyetem és a hallgatók más térségben megtermelt jövedelmeket költenek el, multiplikátor hatásokat gerjesztve, a másik a tudáshatás, amely a reálgazdaságba áramló tudást jelenti (Varga 2004, Bajmóczy 2005). Az egyetemek mintegy alkotási, újítási katalizátorként, társadalmi szerepükből kifolyólag, kulcsszerepet játszanak napjaink területi versenyképességi eredményeinek elérésében, biztosítva, illetve az innováció szolgálatába állítva a tudásalapú társadalom meghatározó komponensét, a magasan képzett humán erőforrást (Dumitrache 2006). A régió mérete, a tudás infrastruktúra-fejlettsége döntő hatással van az egyetem és a vállalatok közötti tudásáramlások intenzitására (Varga 2004).

A gazdasági és egyetemi szféra sikeres együttműködése az innovációbarát környezet kialakulásához vezethet (Gál 2005). Horváth (2003) szerint az egyik alapfeltétele annak, hogy az egyetemek betöltsék az innovációs rendszer elemeként integráló feladatukat, az, hogy a felsőoktatás szerkezetének és infrastruktúrájának alkalmazkodnia kell a mai gazdaság támasztotta követelményekhez, illetve alkalmasnak kell lennie a technológiai és gazdasági innovációk generálására.

A globalizáció hatásaival összefüggésben vizsgálva a területi versenyképesség kérdését, lényegében a tudás- és innovációalapú gazdaság irányába tett lépések azok, amelyek e tekintetben döntőnek bizonyulnak. A felsőoktatási intézmények helyi, regionális és nemzetközi reálszféra innovációs folyamataiba való aktív bekapcsolódását az egyre globálisabbá és erősebbé váló verseny is indokolja (Ridderstrale, Nordström 1998). Közép-hosszú távon nem csak az adott intézmények léte, de a régió gazdasági versenyképességi jellemzői is függhetnek ezen tevékenységek hatékonyságától.

A dolgozat keretén belül olyan tényezők között keresünk területi, megyei szintű kapcsolatot Románia esetében, mint amilyen a munkatermelékenység, az IT-alapú aktivitások területi megoszlása vagy a fontosabb felsőoktatási központok lokalizálása.

2. A munkatermelékenység alakulása Románia megyéiben

A romániai gazdaság szerkezetváltása 1990-ben kezdődött el, és még mindig nem mondható teljesen befejezettnek. A szerkezetváltás reális felgyorsítása, különösen az első 10 évben, elsősorban a mindenkorai kormányok stop-go gazdaságpolitikájának következtében maradt el, melyek a gyors változásokkal járó sokkok szociális következményeit nem vállalták fel, ez-

által a szerkezetváltási időszak elhúzódását és ennek gazdasági-szociális összköltségeinek növekedését eredményezve (Györfy 2006).

A 15 éves átmeneti időszak végén már körvonalazódnak a gazdasági szempontból vett nyertesei és vesztesei, legyenek azok területek, ágazatok vagy csoportok. Romániában ez időszak nyerteseként a szolgáltatási ágazat nevezhető meg, az iparral és különösképpen a mezőgazdasággal szemben (Vincze 2003). Előző tanulmányok alapján kijelenthető, hogy az átmeneti időszak egyértelmű nyertese a Bukarest régió volt. Az erdélyi régiók versenyképessége a munkatermelékenységet, a szoftverpiacot, egyetemi és egyetemen kívüli kutatási-fejlesztési tevékenységet tekintve romániai viszonylatban alul marad a Bukarest régióknak, de megelőzi a Kárpátokon kívüli, nem fővárosi régiókat (Juhász– Györfy 2004).

Az 1990–2006 közötti átmeneti időszak két részre osztható (Györfy 2006):

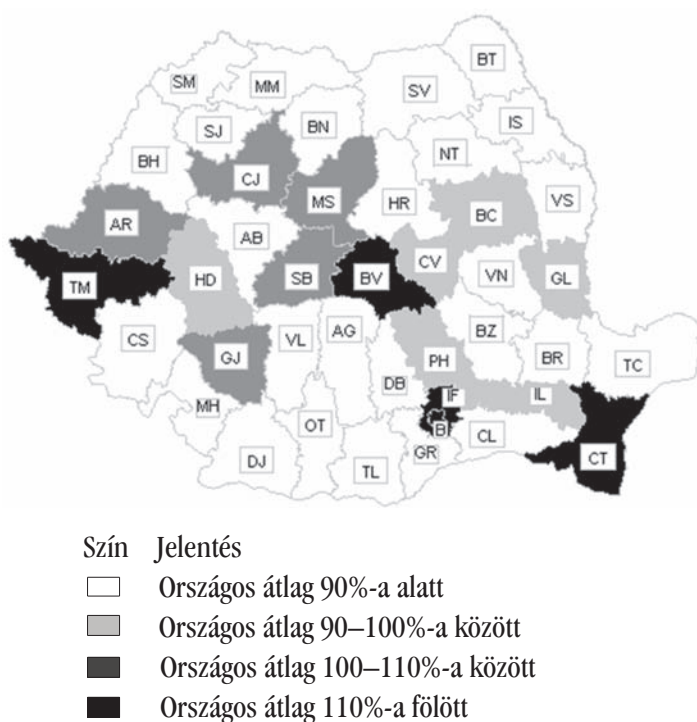
1. Az átmenet első időszaka (1990-től a 2001. év elejéig), melyet minden évben legalább két számjegyű, 30%-nál magasabb infláció, GDP-csökkenés és az erőltetett és versenyképtelen szocialista gazdaságszerkezet lassú változása jellemezett.

A szükséges nagy horderejű változások (például a veszteséges nagyvállalatok felszámolása és privatizációja) időszaka elhúzódott. Ez volt az a periódus, melyet főként a szekunder és terciér ágazatok munkaerőfőlösleg-kibocsátása, valamint a mezőgazdasági ágazatban történő munkaerő-felszívás jellemezett a földtulajdon visszaszolgáltatásával és a termelőszövetkezetek felszámolásával párhuzamosan. Az első átmeneti időszak végén a vidék-város, illetve (főként) a vidék-nagyváros gazdasági különbségeinek elmélyüléséről lehet beszélni, mely a második időszakban folytatódik.

2. Az átmenet második időszaka (a 2001. év elejétől napjainkig), melyet makrogazdasági stabilizáció és gazdasági növekedés, valamint a munkaerő-foglalkoztatás növekedése jellemezett a magas hozzáadott értéket előállító terciér és szekunder ágazatokban. Ennek az időszaknak érdekessége: annak ellenére, hogy a munkaerő kibocsátásának ágazatok közötti iránya megváltozott, a városokban koncentrálnak a szekunder és terciér ágazatokban nőtt, míg a primer ágazatokban csökkent a foglalkoztatottak létszáma, ez nem okozott a két említett ágazatcsoport munkatermelékenységében közeledést. Értelmszerűen a vidék-város, valamint az urbanizált-kevésbé urbanizált megyék közötti munkatermelékenységi és végső soron életszínvonalbeli különbségek csökkenését sem hozta ez a változás, jelezve, hogy egy olyan ipari és szolgáltatási ágazat vonzza ezúttal a megfelelő munkaerőt, melynek szerkezeti átalakulása nagyvonalakban megvalósult.

Az átmenet első időszakát jól jellemző 1998-as évi munkatermelékenység megyei szintű vizsgálata egyértelműen megmutatja, hogy a magas munkatermelékenység a Temes–

munkatermelékenysége legalább az országos átlag 90%-át elérte (melyből 14 meg is haladta azt), addig 2001-ben ez a szám már csak 16 (illetve 10). Az okok sorában a Bukarest-Ilfov terület kimagasló és országos átlagot is befolyásoló eredményei is megemlítendők. A Temes–Kolozs–Brassó–Bukarest–Constanța „erővonal” jobban kirajzolódik ebben az időszakban, mint 1998-ban vagy 2004-ben, míg a Gorj–Brassó–Bacău–Galați második „erővonal” teret veszít.

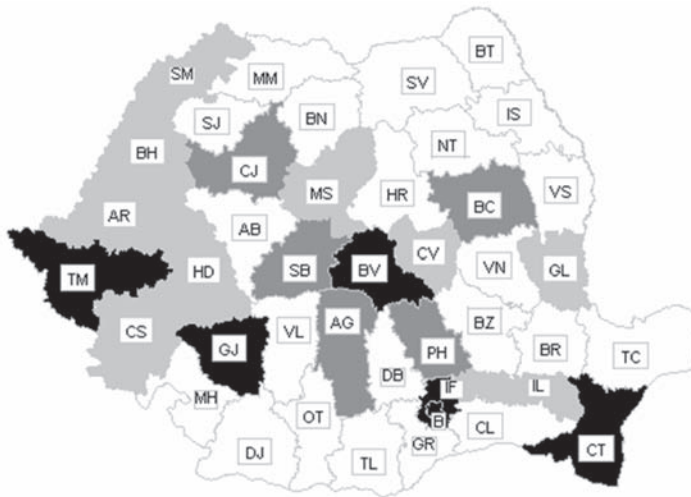

2. ábra. Országos átlaghoz viszonyított munkatermelékenység (egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték) 2001-ben Romániában

Forrás: Számítások a Romániai Statisztikai Évkönyv, INSSE, 2006 alapján

A 2004-es év az átmenet második, gazdasági növekedést hozó időszakára tehető. Ebben az évben 20-ra nő azon megyék száma, melyek munkatermelékenysége az országos átlag legalább 90%-át eléri, de csupán 11-re azoké, melyeké meg is haladja azt. Mind az elsőd-

leges, Temes–Kolozs–Brassó–Bukarest–Constanța, mind a másodlagos, Gorj–Brassó–Bačău–Galați munkatermelékenységi erővonal kontúrjai megerősödnek. A felzárkózó megyék között találjuk a határmenti Bihar, valamint a kitermelő- és/vagy nehézipar szerkezeti átalakulása által jellemzett Krassó-Szörény, Hunyad és Argeș megyéket.

Szín	Jelentés
□	Országos átlag 90%-a alatt
◻	Országos átlag 90–100%-a között
◼	Országos átlag 100–110%-a között
■	Országos átlag 110%-a fölött

3. ábra. Országos átlaghoz viszonyított munkatermelékenység (egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték) 2004-ben Romániában

Forrás: Számítások a Romániai Statisztikai Évkönyv, INSSE, 2006 alapján

A kivételek ellenére továbbra is általános érvényűnek látszik az a tény, miszerint az átlagos vagy magas munkatermelékenységi eredményeket produkáló megyékben a mezőgazdaság országos szinthez viszonyítva kevésbé domináns ágazat, az ipari és szolgáltatási ágazatokkal szemben.

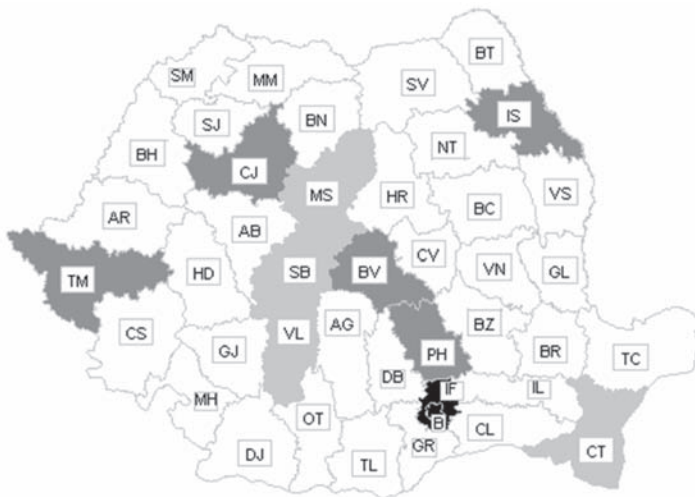
3. A szoftver- és hardverpiaci forgalom, valamint állami felsőoktatási finanszírozási részesedések területi megoszlásának vizsgálata

Azon képességek koncentrációjának földrajzi feltérképezésére próbálkoztunk, melyek innovatív kezdeményezésként foghatók fel és multiplikatív módon hathatnak a jövőbeli magas hozzáadott értékű (információtechnológiai alapú és nem csak) kezdeményezésekre. A teljesség igénye nélkül egyetlen elemzési területre koncentráltunk e témakörön belül: az összes szoftver- és hardverszolgáltatások forgalmából való részesedésére.

Egy helyi gazdaság erőssége döntő módon függ az előállított, felhasznált és megosztott tudástól. A Nemzeti Statisztikai Hivatal az IT alaptervékenységű vállalkozásokról viszonylag szegényes adatbázist közöl, ezért elemzésünkben elsősorban a romániai szakpublicisztika tanulmányaira támaszkodtunk, a Számítástechnikai Intézet alkalmazottjának, Mircea Vucinak az *E-finance* című szaklapban megjelent cikkeit és számításait véve alapul. Az elemzésben használt adatok elsődleges forrásai a Számítástechnikai Intézet éves statisztikai kimutatásai. Az Intézet több mint 5000 olyan vállalkozás gazdasági helyzetét és eredményeit elemzi, amelyek a számítástechnika területén tevékenykednek.

A szoftverek és számítástechnikai szolgáltatások, illetve a hardverpiaci elemzések alanya- it azok a cégek képezték, melyek tevékenysége a Nemzeti Számláknak megfelelő „Informatika és társult tevékenységek” (Juhász–Györfy 2003). Ennek megfelelően megállapítható, hogy 2002-ben a teljes szoftverpiac forgalmának csaknem kétharmadát bukaresti bejegyzésű cégek bonyolították le, e fővárosi cégek forgalmának területi (akár leányvállalatok, fiókok, munkapontok szerinti) nyomkövetésére nem volt mód. Hasonló a helyzet a hardverpiacon is.

A területi versenyképességi aspektusok szempontjából viszont lényeges a nem fővárosi bejegyzésű cégek forgalmainak területi vonzata is. Így tehát megállapítható, hogy Bukarest mellett olyan területeken bejegyzett cégeknek sikerült jelentősebb információtechnológiai forgalmat elérni, ahol egyrészt műszaki egyetemek működnek, másrészt az előbb említett Temes–Kolozs–Brassó–Constanța erővonal közelsége érezhető.

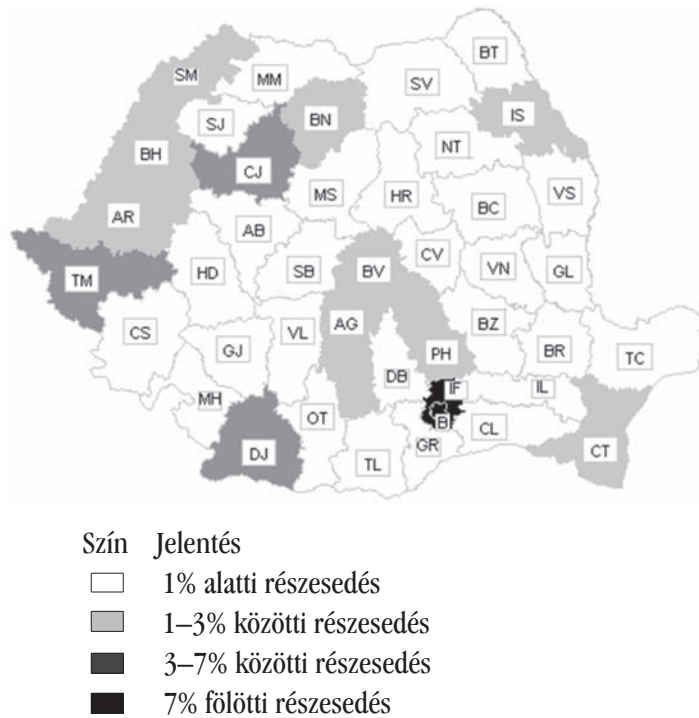

Szín	Jelentés
□	1% alatti részesedés
■ (light gray)	1–3% közötti részesedés
■ (medium gray)	3–7% közötti részesedés
■ (dark gray)	7% fölötti részesedés

4. ábra. Elsődlegesen szoftverfejlesztéssel foglalkozó cégek üzleti forgalmának területi megoszlása 2002-ben

Forrás: www.efinance.ro

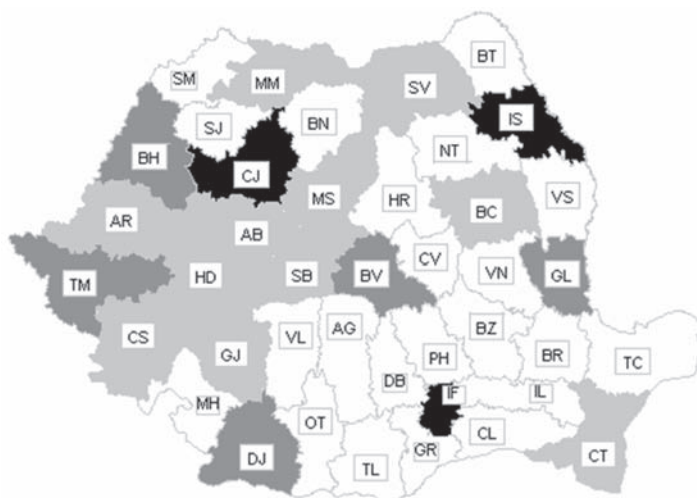
Hasonló eredményekre következtethetünk a hardverpiaci forgalom területi megoszlásának elemzéséből is. Míg Dolj, Iași és Constanța szigetként jelenik meg e térképen, addig Kolozs, Temes szomszédságában (elsősorban a határmenti vidékek fele), valamint a Brassó és Bukarest közötti területeken is kimutatható a tudásátsordulás. A Temes–Kolozs–Brassó–Bukarest–Constanța magas munkatermelékenységi vonal tisztán kivehető itt is, még akkor is, ha ezúttal kevésbé összefüggő megyegyüttesek alkotják azt.

5. ábra. Elsődlegesen hardverfejlesztéssel és/vagy -kereskedelemmel foglalkozó cégek üzleti forgalmának területi megoszlása 2002-ben

Forrás: www.efinance.ro

A felsőoktatási költségvetés egyetemi városok szerinti százalékos eloszlásának vizsgálata alapján négy régió térképezhető fel, ahová a felsőoktatás finanszírozási forrásai koncentrálnak. Ezek a Bukarest (32%), Északnyugat (20%), Északkelet (14%) és Nyugat (12%) régiók. Ezen régiók székhelyei azok a nagyobb egyetemi központok (Bukarest, Kolozsvár, Iași, Temesvár), ahol a felsőoktatási innovációs tevékenységek és a magas szintű képzésben részesülni kívánó jövőbeni értelmiségi réteg koncentrálnak. E központok innovációs perspektívái már csak az innovációs tevékenységre, illetve magas hozzáadott értékű munkákra alkalmas humán erőforrás képzését tekintve is jónak mondhatók. Megjegyezzük, hogy az intézmények kirendelt tagozatainak alapján történő vizsgálat nem képezte az elemzés tárgyát.

Szín	Jelentés
□	0,3% alatti részesedés
■ (light gray)	0,3–2,5% közötti részesedés
■ (dark gray)	2,5–7% közötti részesedés
■ (black)	7% fölötti részesedés

6. ábra. Állami finanszírozású felsőoktatási intézmények finanszírozási forrásainak területi megoszlása 2001-ben

Forrás: www.edu.ro

Megállapításunk szerint a nyolc, állami egyetemi finanszírozásban kiemelt megye közül öt rajta van a Temes–Kolozs–Brassó–Bukarest–Constanța magas munkatermelékenységi „erővonalon”, míg egy (Brassó nélkül) a Gorj–Brassó–Bacău–Galați „erővonalon”, a fennmaradó kettő pedig ez utóbbi szomszédságában helyezkedik el.

4. Az állami felsőoktatási finanszírozás, megyei munkatermelékenység, valamint szoftverpiaci részesedés közötti kapcsolat vizsgálata

A rendelkezésre álló adatsorok különböző időhorizontja miatt e vizsgálatot egyetlen esztendőre, a 2001-es évre korlátoztuk, és sokkal inkább tekinthető szűrőpróbaszerű vizsgálatnak és egy feltételezés megalapozásának, mint átfogó jellemzésnek vagy feltételezés bizonyításának.

Megállapításunk, hogy 42 megyére számolva – a munkatermelékenység jellemzésére használt – egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadottérték-mutató és az állami felsőoktatásra szánt finanszírozási források területi megoszlása között számított korrelációs együttműködhető értéke viszonylag magas, 0,79 volt, ami a két változó közti szoros kapcsolatra utal. Még magasabb, 0,9-es korrelációs együttműködhető mutatható ki az állami felsőoktatásra szánt finanszírozási források területi megoszlása és a szoftverkészítő cégek területi forgalmának területi megoszlása között. A munkatermelékenység és a szoftverkészítő cégek forgalmának területi megoszlása között nem állapítható meg teljes mértékű függetlenség, mégis a 0,94-es korrelációs együttműködhető szintén szoros kapcsolatra utal. Megállapítható, hogy Romániában 2001–2002-ben szoros kapcsolat volt a megyék munkatermelékenysége, innovációs képessége és a megye állami finanszírozású egyetemeinek költségvetési támogatása között, amely egy konkrét esetben mintegy alátámaszthatja a felsőoktatási intézményeknek a területek innovációs képességére gyakorolt hatásáról említetteket.

Irodalomjegyzék

*** *Anuarul Statistic al României (Romanian Statistical Yearbook)*. INSE, 2004.

*** *Conturi Regionale 1998–2001 (Regional Accounts 1998–2001)*. INSE, 2004.

*** *Statistică Teritorială (Territorial Statistics)*. INSE, 2003.

Bajmóczy Z.: „Vállalkozó egyetem” vállalkozásfejlesztési szemszögből. In Búzás N. (szerk.): *Tudásmenedzsment és tudásalapú gazdaságfejlesztés*. Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, JATEPress, Szeged, 2005, 314–330.

Berey Katalin – Nemes József: *Területi egyenlőtlenségek új indikátorainak és értékelési módszereinek lehetőségei*. 2002.

Gál Z.: Az egyetemek szerepe az innovációs hálózatokban. In Búzás N. (szerk.): *Tudásmenedzsment és tudásalapú gazdaságfejlesztés*, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, JATEPress, Szeged, 2005, 271–295.

Györfy Lehel: *Differences in Regional Competitiveness in Romania*. Specialization, Development and Integration, section Regional and Rural Economics. Cluj-Napoca, 2003, 39–52.

Györfy Lehel: A munkatermelékenység, mint ágazati és területi versenyképességi tényező Romániában az ezredfordulón. *Közgazdász Fórum*, 2005. 15–22.

Györfy Lehel: 7.1. fejezet: A gazdaság fejlődésének általános tendenciái. In Horváth Gyula (szerk.): *A Kárpát-medence régiói. Északnyugat Erdély*. Ed. Dialog Campus, Budapest, 2006, 221–235.

Györfy Lehel – Benyovszki Annamária: *Regionális gazdasági egyenlőtlenségek Romániában*, bemutatva: a Magyar Regionális Tudományok Társaságának III. Konferenciáján, 2005. november, Sopron, Magyarország, publikálva: *Területi Statisztika* (Központi Statisztikai Hivatal kiadványa), Budapest 2006. március, 9. (46.) évf./2. szám, 209–218.

Juhász J. – Györfy L.: Innováció és gazdasági átalakulás az erdélyi régiókban. In Réti Tamás (szerk.): *Közeledő régiók a Kárpát-medencében*. EÖKIK, Budapest, 2004, 213–266.

Lengyel B.: Triple-Helix kapcsolatok a tudásmenedzsment szemszögéből. In Búzás N. (szerk.): *Tudásmenedzsment és tudásalapú gazdaságfejlesztés*. Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar, JATEPress, Szeged, 2003, 295–314.

Vincze Mária: Regional Development Issues in Romania. In Bîrsan M. – Tiiu Paas (ed.): *Competitiveness of National Economies and the Efficient Integration into the European Union*. Editura FSE, Cluj-Napoca, 2003, 207–223.

Varga A.: Az egyetemi kutatások regionális gazdasági hatásai a nemzetközi szakirodalom tükrében. *Közgazdasági Szemle*, 2004, 51, 3, 259–275.

www.edu.ro

www.efinance.ro

A bankkártyapiac fejlődése és elemzése

BROK ERIKA

Bevezető

A bankkártya üzletág napjaink egyik legrohamosabban fejlődő üzletága. Megjelenésétől fogva folyamatosan átalakítja, befolyásolja vásárlásainkat, kifizetéseinket, pénzkézelési szokásainkat.

Hazánkban a '90-es évek derekára fejlődtek ki a bankkártyákhoz kapcsolódó elektronikus szolgáltatások. A vezető bankok szolgáltatásaik elektronizálásával az ügyfelek kényelemérzetét, a működés hatékonyságát szeretnék maximalizálni. A következőkben e dinamikusan fejlődő üzletág múltját és jelenét szeretném vizsgálni. Céljaim közé tartozik a bankkártyák technikai fejlődésének végigkövetése, a jelenleg is használt csatornák és eszközök kibővítési lehetőségeinek a vizsgálata, valamint a bankkártya-használat fejlődési irányának bemutatása.

Kezdetben a debitkártyák (adóskártyák) jelentek meg, és a legtöbb helyen ma is túlsúlyban vannak, majd ahogy kezdett telítődni a piac, a bankok elkezdték a hitelkártyák nagy volumenű kibocsátását. Románia legfontosabb bankjait és a legnépszerűbb nemzetközi kártyatársaságokat vizsgálom a hitelkártyapiacra való részesedés alapján. Továbbá be szeretném mutatni az egyre inkább alkalmazott chipkártyákat és a jövőben használatos elektronikus pénztárcát, végül pedig a SWOT-analízist alkalmazva elemzést végzek a hitelkártyapiacra vonatkozóan.

Az üzletág múltja

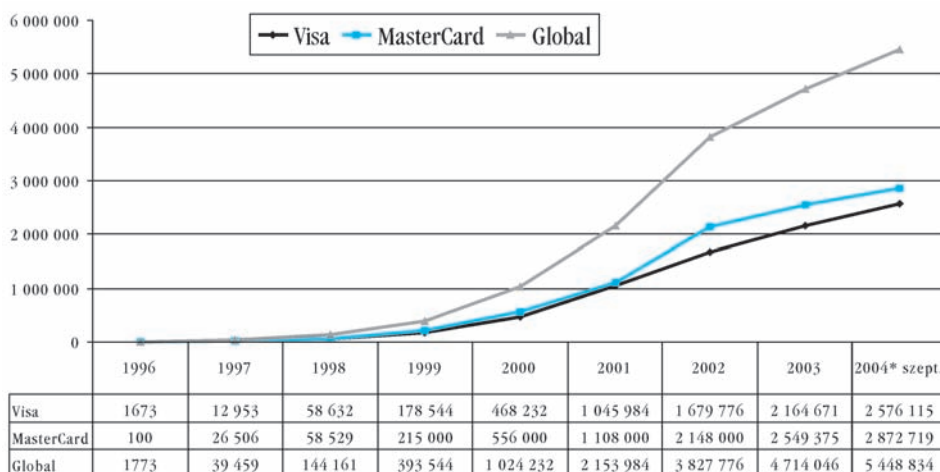
Az első kártyákat a XX. század elején először szállodák és kereskedők bocsátották ki. Ez azt jelenti, hogy a kártyákra először nem a pénzügyi, hanem a kereskedelmi és vendéglátóipari ágazatban figyeltek fel. Ezeket a kártyákat akkor a rendszeresen visszatérő és megbízható ügyfelek részére készítették, akik a tartozásaikat utólag fizették ki. Ennek az új készpénzkímélő fizetési eszköznek az igénybevétele a kártyakibocsátóknak is előnyöket jelentett, mert ily módon az ügyfeleik száma megnövekedett. Később, amikor a vásárlók kezdtek megbarátkozni a kártyahasználattal, a kereskedők kölcsönös kártyaelfogadási megállapodásokat kötöttek egymással, ami azt jelentette, hogy a vásárló a kártyáját egy-egy áruházi láncban használhatta.

A nemzetközi piacot vizsgálva, az első bankkártyák megjelenése az 1950-es időszakra tehető, amikor az Amerikai Egyesült Államokban a Diners Club kibocsátotta az első étteremben használatos kártyákat. Európában az első kártyák az 1960-as évek közepén jelentek meg, főleg Nagy-Britanniában, Franciaországban, Németországban és Hollandiában. Térségünkbe a bankkártya akkor jutott el, amikor a nemzetközi turizmus kezdett megélni, és a szállodák egy része a bankkártyát is elfogadta fizetési eszközként. Ezekon a kártyákon az American Express, a Diners Club, a Visa és az Eurocard emblémák valamelyike volt megtalálható.

1992-ben hazánkban is megjelentek az első kártyák, ebben az évben több bank is egyezsére lépett a Visa International nemzetközi kártyatársasággal. A bankkártyákkal kapcsolatos tranzakciók lebonyolítására 1994-ben megalakult a Romcard kereskedelmi társaság, amelyet a következő kereskedelmi bankok hoztak létre bukaresti székhellyel: Banca Comercială Română (Román Kereskedelmi Bank Rt.), Bancorex (Román Külkereskedelmi Bank), Banca Română pentru Dezvoltare (BRD, Román Fejlesztési Bank Rt.), Banca Comercială „Ion Țiriac” („Ion Țiriac” Kereskedelmi Bank) és a Banca Agricolă (Mezőgazdasági Bank Rt.).

Az első hazai pénznemre alapuló fizetési kártyát PRIMA néven a BRD bocsátotta ki 1995 decemberében Visa logó alatt. Ezután sorra jelentek meg a hazai piacon a különböző kártyatársaságok logóival ellátott kártyák.

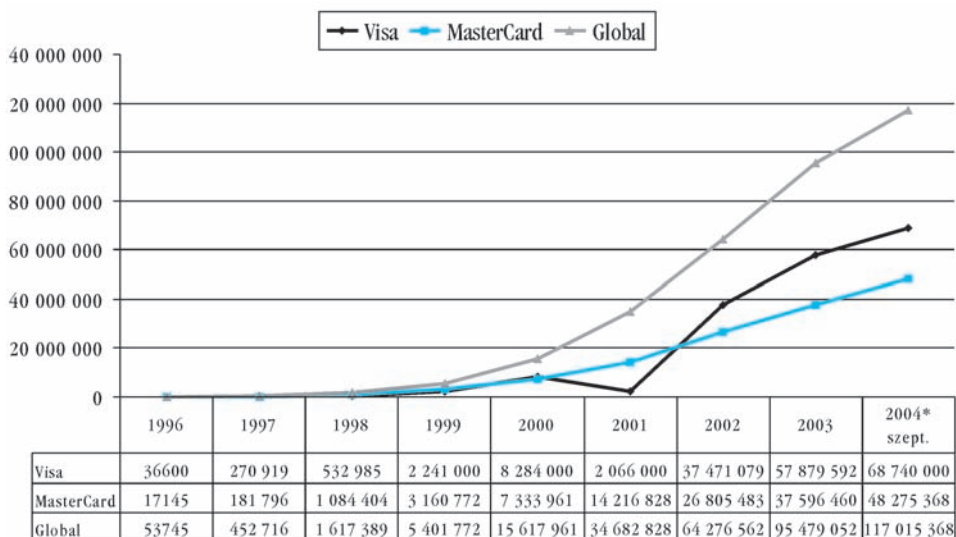
Az első hitelkártya megjelenése az 1999-es évre tehető, amikor hazánkban a Transilvania Bank volt úttörő ezen a téren. Hazánk kártyapiaci fejlődése legjobban a következő ábrával szemléltethető:

1. ábra. A bankkártyapiaci fejlődése 1996 és 2004 között Romániában (darabszám)

A fenti ábra hazánk bankkártya-térképének is tekinthető, hiszen mindent elárul erről az újonnan kialakult iparágról. Mint minden más ország, mi is kevés számú kártyával kezdünk, a népesség bizalmának meghódítása Romániában sem bizonyult könnyű feladatnak. Az 1996-os és 1997-es években még csak a nagyobb kereskedelmi bankok bocsátanak ki kártyákat, de a fejlődés egyre inkább érezhető. 1999-től nálunk is bekövetkezik az a robbanás, amely más országokban korábban érezhető volt. 1999-ről 2000-re a kártyák száma megduplázódik és eléri a 2 milliós számot. A robbanás után a piac gyorsan növekedik, a kibocsátó bankok egymás után dobják piacra e készpénzkímélő fizetési eszközöket. Napjainkra a forgalomban levő bankkártyák száma túllépte a 6 milliós küszöböt, az emberek már egyre kevésbé tartják státusszimbólumnak a kártyák használatát és lassan a mindennapjaikban is használják.

A bankkártyapiac fejlődését a tranzakciók számának növekedésében is érzékelhetjük. Ezt mutatja be a 2. ábra, amelyből megtudhatjuk, hogy akárcsak a kártyaszámokat illetően, a robbanás a tranzakciók számának növekedésében is 2000-ben kezdődött és folytatódik egészen napjainkig. Mára a kártyákkal kapcsolatos ügyletek száma lassan a 120 millióhoz közelít évente, ez azt jelenti, hogy 2004-ben 30-szor annyi ügyletet bonyolítottak le, mint az 1999-es esztendőben.

2. ábra. A Visa és a MasterCard által kibocsátott kártyák tranzakcióinak száma

Forrás: <http://www.no-cash.ro/statistici/statistici.html>

Az üzletág jelene

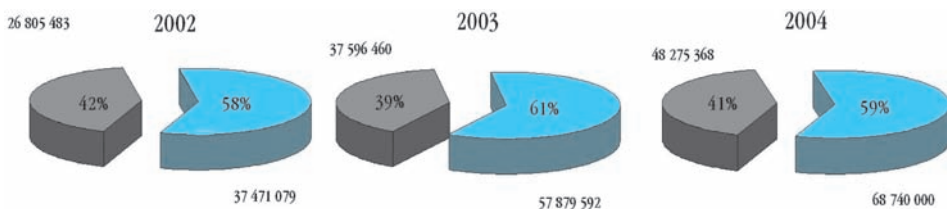
Napjainkban a világon 1,5 milliárd ember használja a kártyákat fizetésre és pénzfelvételre. Jelenleg Romániában a Visa és a MasterCard társaság a piacvezető, az ő emblémáik szerepelnek leggyakrabban a kibocsátott kártyákon. Az American Express kártyatársasággal szerződést kötött a BancPost, így hazánk kártyapiacán az AMEX is megjelent.

Hazánkban a bankkártyák megjelenése utáni években a Visa és a MasterCard nemzetközi kibocsátótársaságok között a piac a következőképpen oszlott meg (adatok a www.no-cash.ro oldalról):

1. táblázat. A nemzetközi kártyatársaságok piaci részesedése:

Évek	Kártyák száma összesen (db)	Logótípusok megoszlása			
		MasterCard		Visa	
		db	Piaci részesedés (%)	db	Piaci részesedés (%)
1996	1773	100	5,64	1673	94,36
1997	39 459	26 506	67,17	12 953	32,83
1998	144 161	58 529	40,60	85 632	59,40
1999	393 544	215 000	54,63	178 544	45,37
2000	1 024 232	556 000	54,28	468 232	45,72
2001	2 153 984	1 108 000	51,44	1 045 984	48,56
2002	3 827 776	2 148 000	56,11	1 679 776	43,89
2003	4 714 046	2 549 376	54,08	2 164 671	45,92
2004	5 955 841	3 140 000	52,72	2 815 841	47,28

Forrás: saját számítások

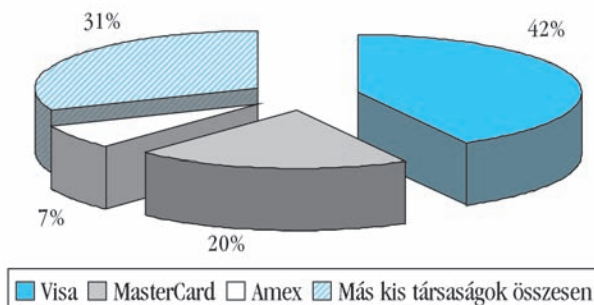

3. ábra. A lebonyolított műveletek száma alapján a Visa és a MasterCard piaci részesedése

Forrás: <http://www.no-cash.ro/statistici/statistici.html>

A 3-as ábra szerint hazánkban a tranzakciók számát illetően a MasterCard (kék színnel jelzett) társaság mindig piacvezető pozícióban volt. Az eloszlás a két társaság között az évek folyamán jelentős mértékben nem változott, viszont a műveletek száma igen. Ez 2002-ről 2004-re szinte megduplázódott. 2004-ben az ügyletek értékét figyelembe véve a Visa és a MasterCard társaságok között a piac a következőképpen oszlott fel: az előbbi a piac 43%-át, a MasterCard pedig az 57%-át birtokolta.

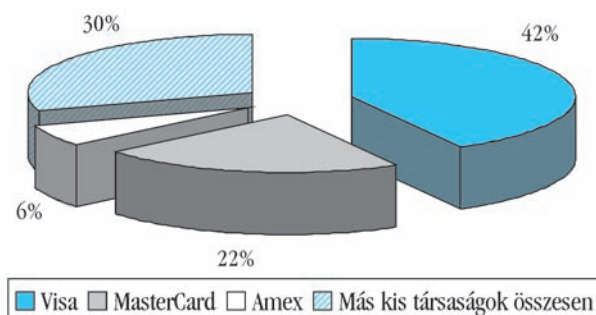
A *Nilson Report* angol nyelvű szakfolyóirat felmérései szerint a bankkártyák piaca világviszonylatban 2001-ben a következőképpen oszlott meg a piacvezető kártyatársaságok között, akik összesen 27,3 milliárd bankkártyát bocsátottak ki:

4. ábra. A bankkártyapiac szerkezete 2001-ben

Forrás: saját számítás, adatok a www.no-cash.ro oldalról

A *Nilson Report* becsléseket készített arra, hogy 10 évre rá, azaz 2010-ben milyen lesz a világon a bankkártyapiaci eloszlás. A becslések szerint 55,22 milliárd darab bankkártya lesz majd forgalomban:

5. ábra. A bankkártyapiac becsült eloszlása 2010-ben

Forrás: saját számítás, adatok a [no-cash](http://no-cash.com) oldalról

A klasszikus hitelkártya

Napjainkban egyre nagyobb szerepe van azoknak a műanyaglapocskáknak, amelyekkel bankautomatákból (ATM-ekből) pénzt vehetünk fel, vásárolhatunk velük POS (Point of sale, kártyaolvasó) terminállal felszerelt üzletekben, és ennek során akár át is léphetjük a számlaegyenlegünket. Pár éve még érdekesség volt, ha amerikai filmekben azt láttuk, hogy egy-egy teljesen átlagos embernek akár 8–10 ilyen hitelkártyája van, ma már nálunk is teljes természetességgel használják a banki ügyfelek, de egyelőre inkább csak az automatákban.

Az első hitelkártyát 1914-ben a General Petroleum Corporation bocsátotta ki a dolgozói számára. A hitelkártya üzletág azonban csak a II. világháború után vett lendületet, akkor is először az Egyesült Államokban, ahol a Diners Club nevű cég volt a piacvezető. Nem sokkal később az American Express is kibocsátotta az ehhez hasonló T&E67 kártyáját. A kártyák Európában is bevezetésre kerültek az 50-es évek során, mégis itt inkább csak a 70-es években terjedt el a használatuk.

Jóföldi Endre a hitelkártyáknak két csoportját különbözteti meg a fizetési feltételek, a használat és a kibocsátó személye alapján. A két típus a következő:

1. *Variable Repayment Card (VPC)*. Ez a fejlett országokban elterjedt és klasszikusnak nevezett hitelkártyatípus. Jellemzője, hogy a kibocsátó által megszabott limit alatt bármilyen mértékű vásárlást lehetővé tesz. A hiteltörlesztés havi részletekben történik, de az ügyfél ezek után két lehetőség közül választhat: „kiegyenlítheti a számláját még a hó végi zárás előtt, és ezzel megkíméli magát a kamatkiadásoktól vagy részleges törlesztésbe kezd csak, aminek a minimális összege általában az egyenleg öt százaléka szokott lenni. Természetesen ekkor a hitelösszegre kamatot kell fizetni, mely kamat jóval magasabb az általában szokásos hitelkamatoknál.”²

2. *Fixed Repayment Card (FPC)*. Ezeknek a típusú kártyáknak a fő jellemzőjük, hogy az ügyfél ugyan hozzájuthat hitelhez, de azt még a hó végi zárás előtt vissza kell fizetnie, ellenkező esetben a bank igen magas büntetőkamatot számol fel. Ezeket a típusú kártyákat az angolszász országokban *charge card*oknak nevezik, hiszen a kártya használója éves kártyadíjat fizet a hitelkártya kibocsátójának.

A hitelkártyák használatának előnyei és kockázatai

1. Előnyök az elfogadóhely számára:

– A hitelkártyával rendelkező ügyfelek többet vásárolnak, és vásárlásaik alkalmával jelentősebben többet is költenek készpénzzel rendelkező társaiknál. Tehát a hitelkártya nagyobb forgalmat eredményez.

¹ Jóföldi Endre: *Elektronikus Bankszolgáltatások*. <http://mek.oszk.hu/01200/01223>

² Jóföldi Endre: I.m., 66.

– A kártyakibocsátóknak fizetett jutalék mértéke jóval kisebb annál az összegnél, amit a kereskedők a készpénz feldolgozására, szállítására és biztonságára költenek. Tehát a hitelkártya használata a kereskedőknek kevesebb költséget eredményez, mint a készpénzes fizetés.

2. Előnyök a kártyabirtokosok számára:

– A hitelkártya egy kényelmes szolgáltatás, amelyet világszerte használni lehet anélkül, hogy a meglátogatott ország pénznemére kellene átváltani, majd visszaváltani a pénzünket. Tehát a hitelkártya használata pénzmegtakarítással jár a birtokos számára.

– Ma már hitelkártyát szinte a világ bármely pontján elfogadnak fizetési eszközként.

– A hitelkártya nagy előnye a készpénzzel szemben a biztonság. Ez azt jelenti, hogy a pénz elvesztésével vagy ellopásával szemben a hitelkártya elvesztése, illetve ellopása nem jár akkora veszéllyel, mert a kártyabirtokos felelőssége egy bizonyos összegre korlátozódik.

– A kártyabirtokosnak nyújtott előnyök között fontos szerepe van a kamatmentes hitel nyújtásának. Ennek időtartama általában 3–5 hét, ami alatt az ügyfél bankszámláját nem terheli meg a lebonyolított művelet összege.

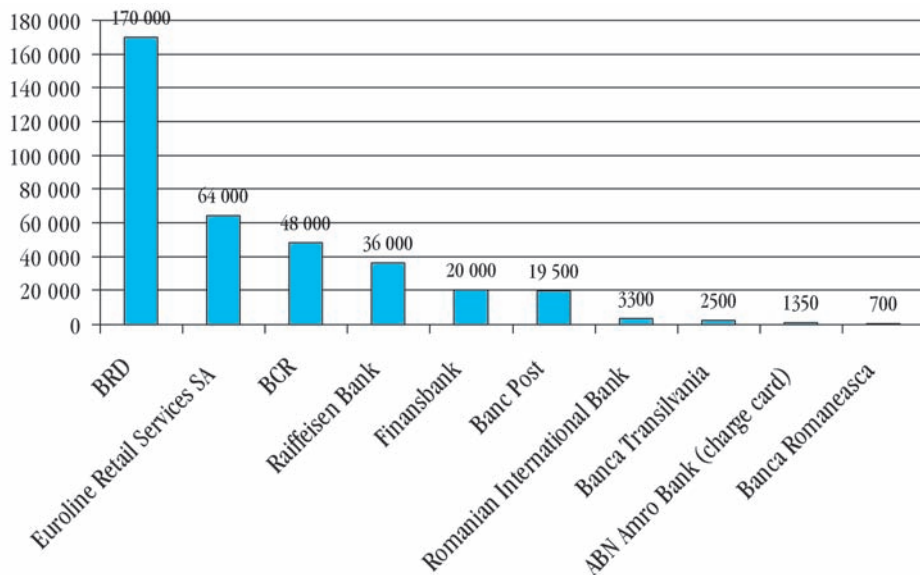
A hitelkártya-üzletág kockázatai

A hitelkártyának a mai napig töretlen sikere van a fizetési eszközök között. Mindemellett a nagy nemzetközi hitelkártya-szervezetek forgalmának évente 1,5–3%-át teszik ki a veszteségek. A fő veszélyforrást a hitelkártyák hamisítása és a különböző visszaélések jelentik.

Hazai hitelkártya-statisztika

2005 végén a hazai piacon 24 kártyakibocsátó bank működött, amelyek a következők: ABN AMRO Bank, Alpha Bank, Banca Comercială Carpatica, Banca Comercială Română, Banca de Credit și Dezvoltare Romexterra, Banca Românească, Banca Comercială Ion Țiriac, BancPost, BRD-Groupe Société Generálé, Banca Transilvania, Citibank, Commercial Bank of Greece, HVB Austria, ING Bank Romania, Piraeus Bank, Raiffeisen Bank, Romanian International Bank, Volksbank, Banca Italo Romena, Finansbank, Emporiki Bank, Unicredit, Euroline és ING Bank.

2004-ben Románia piacvezető hitelkártya-kibocsátója a BRD-Groupe Société Generálé bank volt, amely többszörös előnnyel vezet a többi bank előtt, hiszen a hazai piacra kibocsátott 365 350 db kártyából 170 000-t ő bocsátott ki. Őt követi az Euroline Retail Services S.A. 64 000 kibocsátott hitelkártyával, majd a Román Kereskedelmi Bank 48 000 kibocsátott példányszámmal. A hitelkártyapiacon még fontosabb szerepet töltenek be a Raiffeisen Bank, a Finansbank és a BancPost, habár az általuk és az utánuk következő bankok (Romanian International Bank, Banca Transilvania, ABN Amro Bank, Banca Românească) által kibocsátott hitelkártyák példányszáma összesen nem teszi ki a piacvezető BRD által kibocsátott hitelkártyák számát (6. ábra).

6. ábra. Románia hitelkártyapiacának alakulása 2004-ben

Forrás: <http://www.no-cash.ro/raport/editorial.html>

A hitelkártyapiacon végzett felmérések alapján egy érdekes tényt állapíthatunk meg: míg egyes bankok nagyon nagy éves kezelési díjat szabnak meg, addig mások nagyon alacsonyat, vagy egyáltalán nem állapítanak meg semmilyen kezelési díjat, ezzel próbálva odacsalogatni az ügyfeleket. A hitelkártyák kezelésének éves díja a következő táblázatban van összefoglalva:

2. táblázat. A hitelkártyák kezelésének éves díja különböző bankoknál 2004-ben

BCR	125 000 ROL
Romanian International Bank	a hitel 1%-a, min. 50 000 ROL
Unicredit	12 USD
Banca Italo Romena	5 EUR
Banca Ion Țiriac	10 EUR
Banca Transilvania	100 000 ROL
Banca Românească	300 000 ROL
BRD	225 000 ROL
Euroline	nincs
Bancpost	240 000 ROL
Finansbank	4 EUR
Raiffeisen Bank	350 000 ROL
Eurom Bank	a hitel 2,4%-a

Forrás: www.no-cash.ro

A hitelkártyák kezelésének éves díja a különböző bankoknál vagy egy fix összeg, vagy a hitel egy bizonyos százaléka hazai, illetve külföldi pénznemben megállapítva. Eszerint a fix díjak tekintetében a legmagasabbat a Ion Țiriac Kereskedelmi Bank szabta meg, míg a legkisebbet a Banca Transilvania. Az Euroline Retail Services egyáltalán nem szabott meg semmilyen kártyakezelési díjat.

SWOT-elemzés a hitelkártyapiacra vonatkozóan

Ez a módszer lehetővé teszi, hogy az adott piacon, jelen esetben a hazai piacon jelen levő hitelkártyákat megvizsgáljuk, értékeljük a jelenlegi piaci helyzetet és megállapítsuk, hogy milyen lehetőségek állnak e dinamikusan fejlődő iparág előtt. Ennek megfelelően a SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) analízis alkalmazása során a következő kérdések tehetők fel:

1. *Erősségek:* Milyen erősségeket tartanak nyilván a hitelkártyák esetében? Melyek azok a pozitív jellemzők, amelyeket e piac elkönyvelhet?
2. *Gyengeségek:* Melyek azok a tényezők, amelyek miatt a kártyahasználók elégedetlenek lehetnek? Melyek a hazai piac gyengéi a külföldi hitelkártyapiacokkal szemben?
3. *Lehetőségek:* Melyek azok a tényezők, amelyekre építeni lehet a jövőben? Ezek milyen formában használhatók fel a hazai kártyapiacon?
4. *Veszélyek, fenyegetettségek:* Melyek azok a negatív tényezők, amelyekkel a hazai hitelkártyapiac szembesül és amelyek jelentősen befolyásolják e piac fejlődését?

Most pedig rendre válaszoljuk meg a feltett kérdéseket.

1. A hitelkártyák használatának legnagyobb előnye az, hogy e kényelmes szolgáltatás nyújtotta lehetőségeket ma már világszerte élvezhetjük, és emellett úgynevezett *kamatmentes hitellehetőséghez* jutunk. Ez a halasztott fizetéshez kapcsolódik, mivel a kártyabirtokosok a számla kiállítására és a kiegyenlítés közti időtartamra nem fizetnek kamatot. A hitelkártyák használata nyújtotta újabb ajánlat a különböző biztosítási csomagok és mellékszolgáltatások, amelyek persze már kártyakibocsátók szerint változnak. A hitelkártya másik nagy előnye a biztonságból ered, tehát a hitelkártya használata sokkal biztonságosabb, mintha valaki sok készpénzt tartana magánál. A pénz elvesztésével vagy ellopásával szemben a hitelkártya elvesztése, illetve ellopása nem jár akkora veszéllyel, mert a kártyabirtokos felelőssége egy bizonyos összegre korlátozódik.

2. Véleményem szerint az egyik legfőbb ok, amiért hazánkban a kártyabirtokosok elégedetlenek lehetnek, az a kártyaelfogadó helyek alacsony száma. Tény, hogy az elfogadó he-

lyek száma az elmúlt periódusban növekedett, 2002-ről 2004-re a duplájára nőtt, de ez még mindig kevés a környező országokhoz viszonyítva. A másik gyengeség, ami a kártyákkal kapcsolatos, az a hitelkártyák kezelésének éves díja, ami néhány banknál nagyon magas. Ez vagy egy fix összeg, vagy a hitel egy bizonyos százaléka hazai, illetve külföldi pénznemben megállapítva. A kezelési díj teljes mértékben a banktól függ, a bankok állapítják meg. A hitelkártyák használatakor azzal is kell számolnunk, hogy a kártyával való fizetés visszavonhatatlan és visszafordíthatatlan. A fizetés visszavonhatatlansága egyelőre a hitelkártyák használatának újabb negatívuma.

3. A hitelkártyapiac jövőbeni nagy lehetősége az, hogy a chipkártyák bevezetésével a biztonság nagymértékben növelhető. Véleményem szerint a chipkártyák általános alkalmazása egy olyan lehetőség, amelyre építeni lehet, hiszen az újabb technológiákat alkalmazva, mint például a chipkártyákon elektronikus pénztárca létrehozása, a készpénzzel történő fizetések és az ezekkel járó adminisztráció még inkább visszaszorítható. Az elektronikus pénztárcákkal szembeni elvárás, ami a birtokosokban megfogalmazódott, az, hogy a pénztárca bármikor és bárhol feltölthető legyen és létezzen elszámolási rendszer a működtetők között. Ez egy újabb kihívás, lehetőség a kártyakibocsátóknak. A hitelkártya fogalma az elkövetkezendőkben nem lesz azonos a készpénz nélküli vásárlás fogalmával, mert a kártyabirtokosok a kártyáik segítségével plusz szolgáltatásokhoz is fognak jutni. Ezeknek a szolgáltatásoknak a minősége a jövőben még inkább javulni fog.

4. Nemcsak a hazai hitelkártyapiacra, hanem az egész világ kártyapiacára kiterjedő legnagyobb veszélyt a hamisítások, a hitelkártyákkal való visszaélések és csalások jelentik.

Ezeknek a fenyegetéseknek a csökkentése érdekében a nemzetközi kártyatársaságok különböző biztonsági rendszereket hoztak létre, és dolgoznak még újakon, amelyek által a veszélyek új lehetőségekké alakulnak át.

A fent említett erősségek, gyengeségek, lehetőségek és fenyegetések röviden táblázatba foglalva:

3. táblázat. SWOT analízis

STRENGTHS – ERŐSSÉGEK	WEAKNESSES – GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> – Kényelmes szolgáltatás – Kamatmentes hitellehetőség – Kiegészítő szolgáltatások, biztosítási csomagok – Biztonságosság a készpénzzel szemben 	<ul style="list-style-type: none"> – Kevés számú kártyaelfogadó hely – A hitelkártyák kezelésének éves díja néhány banknál nagyon magas – A kártyával való fizetés visszavonhatatlan

OPPORTUNITIES – LEHETŐSÉGEK	THREATS – VESZÉLYEK
<ul style="list-style-type: none"> – A chipkártyák bevezetése és általános alkalmazása, ezáltal újabb szolgáltatások elterjedése – Elektronikus pénztárca létrehozása a chipkártyákon – Bármikor és bárhol feltölthető kártya, a működtetők közt létező elszámolási rendszerrel 	<ul style="list-style-type: none"> – Hamisítások – Csalások – A kártyákkal való visszaélések

A feltett kérdésekre választ adva megállapíthatjuk, hogy az erősségek és a gyengeségek főleg az adott hitelkártya-kibocsátó jellemzőiből fakadnak. A lehetőségek és a fenyegetések pedig a hitelkártyapiacmint gazdasági környezet jellemzőiből erednek. Mint sok más dinamikusan fejlődő piacon, itt is fontos az új lehetőségek kihasználása, valamint a fenyegetések lehetőségekké való átalakítása. Továbbá fontossá válik a fejlesztendő területek és a lehetőségek összekapcsolása.

Az üzletág jövője

„Ha a történelem jó útmutató, egy dologban biztosak lehetünk: Senki nem tudja megjósolni, hogy a következő 30 évben hogyan fejlődik ez a piac.”³

Ebben a paragrafusban a bankkártyák jövőjét próbálom feltérképezni, új készpénzkímélő fizetési módszereket bemutatni.

A bankkártyapiac jövője egy mondatban megfogalmazható: a chipkártyák elterjedésével bankkártyáinkkal nagyobb biztonsággal több szolgáltatáshoz fogunk jutni.

De mi is a *chipkártya*?

„A smart card-ok intelligens, mikroprocesszorral és/vagy memóriával ellátott műanyag kártyák, amelyek valószínűleg rövidesen igen gyorsan el fognak terjedni. A felhasználhatóságuk nagyon széleskörű, egyáltalán nem korlátozódik csupán a banki, pénzügyi felhasználásra.”⁴

Az intelligens kártya a jövő multifunkcionális azonosító és értéktároló eszköze, egy olyan plasztiklap, amely egy mini számítógéppel van felszerelve. A chipben levő mini számítógép tartalmaz processzort, írható és olvasható memóriát, saját operációs rendszere van, programozható, egyszerre több funkciót is képes ellátni.⁵

³ Horváth Zsolt: *A bankkártya üzletág bemutatása*. 38.

⁴ Jóföldi Endre: *Elektronikus Bankszolgáltatások*. 68.

⁵ Horváth Zsolt: I. m. 39.

Ez a mikroprocesszoros chipkártya abban különbözik más kártyáktól, hogy a chipkártya a kibocsátás után is rendelkezik olyan üres rekesszel, ahol további információkat lehet tárolni, tehát ez a beépített mikroprocesszor segítségével programozható, ellentétben a többi kártyával. A hagyományos kártyákkal szemben a chipkártyák esetében a biztonságra is nagyobb hangsúlyt fektettek, hiszen a kártyákon tárolt adatokat kriptográfiai módszerekkel titkosítják. A kezdetekben a chipkártyák elterjedését a magas ár gátolta, de pozitívnak tekinthető az, hogy az áruk 2000-től egyre csökken, és a nemzetközi kártyatársaságok serkentik az alacsonyabb áron való előállításukat.

Figyelemre méltó az is, hogy az intelligens kártyák túlnyomó része Európában van használatban, főként Franciaországban, Angliában és Németországban. Ezt mutatja az alábbi táblázat is:

4. táblázat. A pénzügyi intelligens kártyák regionális áttörése, 1999–2004

Régiók	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Ázsia, Csendes-óceáni térség	6,3%	7,8%	12,6%	21,9%	26,5%	25,2%
Európa	90,8%	84,1%	73,9%	59,9%	49,5%	43,8%
Észak-Amerika	0,4%	4,6%	8,3%	11,8%	14,6%	19,5%
Latin-Amerika	1,8%	2,7%	3,7%	4,8%	7,8%	9,8%
egyéb	0,4%	0,9%	1,5%	1,7%	1,7%	1,7%

Forrás: Horváth Zsolt: *A bankkártya üzletág bemutatása*. 40.

A chipkártyák széleskörű felhasználási lehetőségei elengedhetlenné tették bizonyos szabványok megalkotását, elfogadását. Egy ilyen megalkotott szabvány az EMV, amely az Europay, a MasterCard és a Visa közötti együttműködés alapján született. A szabvány megalkotása óta a MasterCard magába olvasztotta az Europay társaságot, majd az együttműködéshez később az American Express is társult. Az EMV célja az intelligens kártyák és a kártyákat támogató terminálok közötti közreműködés megteremtése.

A chipkártyák alkalmazása mellett a másik nagy kihívás hazánkban is az elektronikus pénztárca alkalmazása.

Az elektronikus pénztárca (e-purse) jogi megnevezése „elektronikus pénzeszköz”, és a következőképpen határozható meg: az a távolról hozzáférést biztosító, fizetési eszköznek (bankkártyának) nem minősülő, újrátölthető fizetési eszköz – akár értéktároló kártya, akár számítógép-memória –, amelyen értékegységek elektronikus úton tárolhatók, le-

hetővé téve a birtokosnak azt, hogy az értékegységek átadásával közvetlen fizetési műveleteket végezzen.⁶

Ez az elektronikus pénztárcának nevezett fizetési eszköz a gazdaság több szektorában is alkalmazható, amelyek használata előtt a tulajdonos feltölti a kártyát és a kis összegű fizetési műveleteknél a bankjegyeket helyettesíti vele.

Az elektronikus pénztárca gyakorlatilag csak egy alkalmazás az EMV-kártyán. Ez az alkalmazás a chipen tárolódik a rekeszek egyikében. Ezek a pénztárcák előre kifizetett pénzegységeket hordoznak. Az előrefizetés akkor megy végbe, amikor egy arra alkalmas eszköz segítségével a pénztárcánkat a bankkártyánkat igénybe véve feltöltjük.

Fontos azt tudni, hogy a fizetés lebonyolításakor soha nem kell kapcsolatot létesíteni a bankkal, mert a felhasználó titkos kódja és a pénz is a kártyán van tárolva, a benne megtestesülő érték közvetlenül alkalmassá teszi a cserére. Ilyenkor a fizetés és a tranzakció lebonyolítása egybeesik és azonnal történik. A kártya használója vásárláskor csak annyi pénzt költ el kártyájáról, amennyit előzetesen feltett rá.

A kártyák általában több rekeszrel rendelkeznek, hiszen nemcsak a hazai pénznemet, hanem valutát, különböző törzsvásárlói pontokat is képesek kell legyenek egyszerre tárolni. Az elektronikus pénztárca inkább a kisebb, 20 dollár alatti fizetéseket célozza meg, célja ezek biztonságosabbá és olcsóbbá tétele. Nem jelent gondot a használóknak az e-pénz elvesztése sem, hiszen a sorozatszám alapján rögtön le lehet tiltatni.

Az e-pénz rendszer lehet zárt és nyitott. A nyitott rendszerben a pénztárca-tulajdonosoknak lehetőségük van egymásnak pénzt átadni. E rendszer legfőbb hátránya, hogy a pénzmossásnak lehetőséget kínál. A zárt rendszerben ez a pénzáadás nem megengedett. Általában az ilyen rendszereket támogatják a szabályozók is.

Jelenleg a világon 16 országban több mint 50 elektronikus pénztárca-specifikáció működik, Európában körülbelül 20 darab. A Visa, a Sermepa (Spanyolország), a ZKA (Németország) és az Europay létrehozta a Proton kártyakibocsátókat tömörítő CEPS⁷ specifikációs rendszert, amelynek célja a különböző rendszerek együttműködési keretének a megteremtése.

Elvárások az elektronikus pénztárcával szemben: Jelenleg az elektronikus pénztárca-tulajdonosok nagy része üzletember, diplomata, akik sokat utaznak és azt várnák el az egyik országban szerzett pénztárcájuktól, hogy az a másik országban is alkalmazható legyen, bárhol és bárhol feltölthető legyen és a rendszerek működtetői számoljanak el egymással. Egyszerűen létezzon egy megbízható elszámolási rendszer.

⁶ Horváth Zsolt: I. m. 51.

⁷ CEPS – Common Electronic Purse Specification.

Összefoglalás

A kártyapiac elemzése során lehetőségem volt átlátni a folyamat fokozatos fejlődését, és arra a következtetésre jutottam, hogy hazánkban is, akárcsak a nyugati országokban, a kártyák fejlődésének dinamikája már nem olyan lendületű, mint a 2000-es évek derekán. Az elkövetkezendő évek nagy kihívása szerintem a smart cardok és a hitelkártyák elterjedésével hozható összefüggésbe.

Romániában a két nemzetközi kártyakibocsátó társaság uralja a piacot, ami véleményem szerint nem is fog változni, hiszen jó pár társaságnak még mindig nem sikerült betörnie a hazai piacra.

A kártyapiac fejlődésével fordított arányban változik makroszinten a fizetési forgalom összetétele, hiszen napjainkban már egyre inkább háttérbe szorul a készpénzzel történő fizetés, és előtérbe kerül az átutalás, a fizetési kártyák használata.

Hazánkban a kártyák betörésének az éve 1992 volt. Ebben az évben a Román Kereskedelmi Bank volt az első, aki a Visa International nemzetközi kártyatársasággal egyezsége lépett, majd ugyanígy járt el a többi bank is. A Visa után hozzánk is betört a MasterCard társaság is.

Hitelkártyát az országban először a Transilvania Bank bocsátott ki 1999-ben, majd egy évre rá megkezdődött a nagy kártyapiaci boom, ami mára már lassuló tendenciát mutat. E kártyapiaci boom annak is köszönhető volt, hogy a közalkalmazottak és néhány nagyobb magánvállalat alkalmazottai kártyára kapták fizetéseiket. A kártyák számának rohamos fejlődése azt eredményezte, hogy napjainkra a forgalomban levő kártyák száma túllépte a 6 milliós küszöböt, és a kártyahasználat lassan státusszimbólummá vált.

Azt, hogy mit hoz a jövő, pontosan senki sem tudja, csupán következtetéseket tudunk levonni az elmúlt néhány év technikai újításaiból, amelyek egy sor újfajta bankszolgáltatás bevezetését tették és teszik lehetővé. A jövő bankszolgáltatásait alkalmazva gyökeresen átforgalmazódik nemcsak a bankrendszer, de az emberek fizetési kultúrája is.

Végző következtetésként azt fogalmaznám meg, hogy az a boom, ami a hazai bankkártyapiacot jellemezte, még egyszer meg fog ismétlődni az intelligens hitelkártyák esetében, hiszen a chipkártyák általános alkalmazása és az elektronikus pénztárca bevezetése még a jövő kihívása Románia számára. Országunknak e dinamikusan fejlődő szegmensén fontos az új lehetőségek kihasználása, valamint az új technológiák alkalmazása. Továbbá fontossá válik a fejlesztendő területek és a lehetőségek összekapcsolása.

Irodalomjegyzék

- Basno Cesar – Constantin Floricel– Dardac Nicolae: *Monedă, credit, bănci*. Edit. Didactică și Pedagogică, București, 1995.
- Domokos E. – Katona L.: *Útban az Európai Integráció felé*. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2002.
- Dunajcsik Zoltán: *Elektronikus fizetési rendszerek*.
<http://www.csucsnet.hu/~karthago/Ekerf.htm>
- Funar Sabina: *Produse și servicii bancare - Cardul*. Univ. Dimitrie Cantemir Fac. de Drept Cluj, Edit. Argonaut, Cluj Napoca, 2001.
- Horváth Zsolt: *A bankkártya üzletág bemutatása, Új kártyatechnológiák és a bankkártyákhoz kapcsolódó új szolgáltatási lehetőségek*, 2003
- Kurdi Zsombor Zsolt: *Elektronikus azonosítás és adatvédelem*, 2004.
<http://www.cert.hu/ismert/00tanulmany/eea.pdf>
- Ligeti Sándor: *Banküzemtan*
- Jóföldi Endre: *Elektronikus Bankszolgáltatások*, 1997.
- Pavel V. Ungureanu: *Banking. Produse și operațiuni bancare*. Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 2001.
- Radu Popescu – Cristian Tudorancea – Florin Berbec: *Cardul – instrument modern de plată*. Edit. Tribuna Economică, București, 1998.
- Vasas É. – Harald A. Omidal: *A csekketől a kártyáig*, 1993.
- Dr. Ing. Dan Vasilache: *Plăți electronice*, 2004.
- Legea nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date
Raport anual 2004, www.bnro.ro
- The *Nilson Report* (angol nyelvű szakmai folyóirat) oldala: www.nilsonreport.com
- www.no-cash.ro
- www.orda.ro (Oficiul Român pentru Drepturile de Autor)
- www.mastercard.com
- www.visacemea.com
- www.efinance.ro
- www.romcard.ro
- www.epayment.ro
- www.gbc.hu/magyar/szotar.htm (magyar nyelvű bankkártyás szótár)

A munkaerő képzésének szükségessége a wellnessturizmus területén

ORBÁN LILLA

A MINTEL által végzett 2005-ös piaci tendenciaelemzés világszerte rámutat a gyógyfürdők használatának robbanásszerű fellendülésére. 1999-től 2002-ig a gyógyfürdők látogatóinak száma 72%-kal emelkedett világszerte, a profit pedig kétévenként megkettőződött. Az Angliában végzett részletes tanulmány szerint az ottani gyógyfürdőknek meglehetősen alacsony a piaci behatolási aránya az észlelt választékosságuk és társított magas áraik miatt. Mindazonáltal az egészséges élet tudatossá válásával arra számítanak, hogy nőni fog a gyógyfürdők látogatóinak a száma. Ugyanakkor a piaci behatolás növekedésére számítanak a gyógyfürdő-szabadságok költségeinek csökkenése során. A turisztikai ügynökségek jelentették, hogy az utolsó pár év során az eladások 15–20%-kal nőttek, és a jövőre nézve az igény továbbra is élénk marad.

Valószínű, hogy Anglia nem tükrözi pontosan az európai gyógyfürdők átlagos látogatottságát, hiszen más országokban, mint például Magyarországon, Ausztriában, Németországban és Görögországban, a látogatottság sokkal magasabb. Görögország például jelentős gyógyászati értékű ásványvízforrásokkal rendelkezik. Országszerte körülbelül 63 olyan ásványvízforrás van, amely lehetővé teszi a különböző gyógyhatású kezeléseket, köztük a hidro-, ivó- és belélegző-terápiát, valamint különböző fürdőket, sugárhajtású zuhanyokat és hidromasszázst. A szállodák száma, melyek ezt a típusú szolgáltatást nyújtják, növekedőben van.

Hasonló a helyzet Németországban és Ausztriában, ahol a gyógyfürdők szintén nagy népszerűségnek örvendenek. A wellnessturizmus fejlődésnek egyik oka lehet, hogy növekedőben van azoknak a személyek száma, akik ezeknek a szolgáltatásoknak az igénybevételéért hajlandóak külföldre utazni. Itt van néhány további németországi statisztikai adat, melyek erre a jelenségre utalnak:

– A Stiftung Warentest 2003-as kutatásában 450 olyan szállodát azonosított, amelyek a wellness-szolgáltatásokra összpontosítottak.

– A 2004-es Német Szállodák Útmutatója 676 szállodát sorolt fel, amelyek wellness-élelményekkel rendelkeznek.

– Összesen 133 wellness-szálloda iratkozott be a www.wellness.de adatbázisába.

Néhány szakértő úgy becsüli, hogy a külföldi turistáknak a száma, akik wellness-szolgáltatásokért utaznak Németországba és Ausztriába, a következő öt–hét évben meg fog duplázódni. (Illing, Kai-T. [2001])

A turizmus wellness-szektorának a dinamikája az Európai Gyógyfürdő Egyesület (www.espa-ehv.com) és a Nemzetközi Gyógyfürdő Egyesület (www.experienceispa.com) létrehozásához vezetett. Ezek az egyesületek bizonyítékokat gyűjtöttek az ilyen típusú turistatevékenységek iránti igény növekedéséről, nyíltan aggódni kezdtek az ebben a szektorban dolgozók képességeinek a hiányossága miatt, és vallani kezdték egy hatékonyabb képzés szükségességét.

A magas szakképzettségű alkalmazottak iránti igény tovább fokozódott mind az árverseny, mind az egyre magasabb minőségi követelmények miatt. Utóbbiak kiváltó okai közé sorolhatjuk a tudatos márkaépítést mint a minőség biztosításának módszerét, ami ahhoz vezetett, hogy növekedett a szállodákra gyakorolt nyomás a személyzetük képzettségét illetően (Bässler, Roland [2002]). Egyértelművé vált, hogy képzésekre van szükség az alkalmazottak, illetve a vezetők szintjén (ESPA Conference 2003), bár az utóbbi évek gyakorlata szerint szinte kizárólagosan csak a vezetői szintre koncentráltak.

A turisztikai szektorban végbemenő gyors változások a foglalkozási szerkezet változásához vezetett: új szakmák és szakképesítési követelmények jelentek meg világszerte (World Tourism Organisation 2003). Az alkalmazottak számára ez úgy értelmezhető, hogy állandó, egész életükön át személyes fejlődésre kell törekedjenek ahhoz, hogy lépést tartsanak a piac új kihívásaival, és hogy sikeresen teljesítsék azokat a feladatokat, amelyekkel szembesülnek. Jelenleg Európában egyre nehezebb állást találni a turisztika területén megfelelő szakképesítés nélkül. A helyzet bonyolultabbá válik a különböző országokban létező szakképesítési különbségek miatt, ezért egyértelmű a szektor azon törekvése, hogy nemzetközi szinten egy egységes akkreditációs rendszert hozzon létre.

Az Európában létező képzések nagyon eltérőek és hiányosak. Erre a problémára hivatkozva, a *Making Tourism Work* Leonardo da Vinci projekt meg szeretné vizsgálni a létező status quo-helyzetet az európai országok tréning szerkezetét illetően. A vizsgálat során szerzett információkra alapozva, a projekt végkicsengése egy rendkívül innovatív és nemzetközileg versenyképes képzés lesz, melynek célpiacát azon személyek képezik, akik állást szeretnének találni a wellness-turizmus területén, de különösen a munkanélküli és állást változtatni óhajtó nők. A projekt során a részt vevő partnerországok arra törekednek, hogy koherenciát hozzanak egy olyan területre, melynek jelenleg eltérő hatáskörű képzései vannak és melyek kevésbé átláthatóak és egyáltalán nem egyenértékűek. A projekt végeredménye egy olyan egységes tanterv kidolgozása lesz, amely különböző kultúrák hozzájárulásával fog létrejönni, és amely az egységes igazolási eljárás alapjaként használható fel. A létrejövő képzési modellt nemzeti, regionális vagy

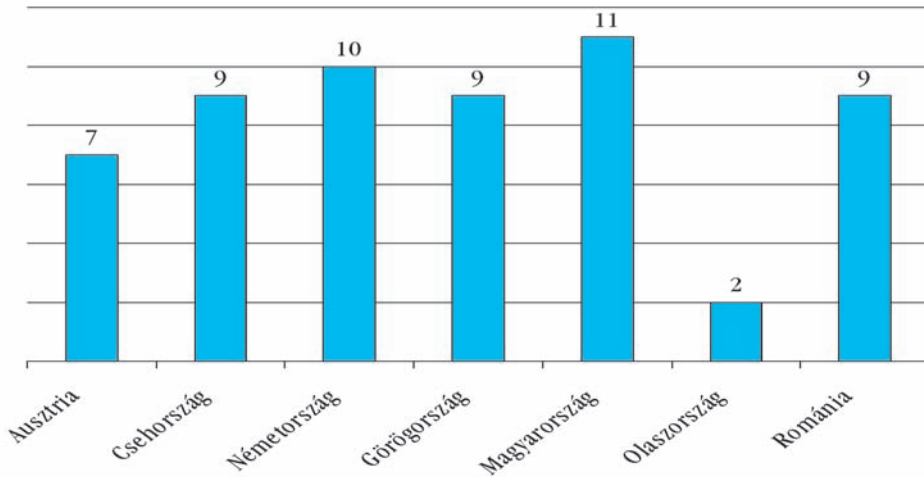
helyi szinten is lehet majd alkalmazni, amely lehetővé teszi egy, a kereslet által megkívánt tudás közvetítését. Mivel a tanterv modulokból fog felépülni, egyéni szükségleteket, célokat is ki lehet majd elégíteni. A modulokból külön is lehet vizsgázni részvételi vagy moduloklevéllel, ugyanakkor lehetőségessé válik különböző moduloknak egy teljesen különálló programba való integrálása, egy, a nemzetközi munkaerőpiac által elismert oklevél megszerzésének céljából.

A szakképzetlen nők megcélzása a projekt által nem véletlenszerű. Becslések szerint a turisztikai piacon a nők hátrányos helyet foglalnak el. Globálisan, a turizmusban dolgozók 46%-a nő, amely jóval magasabb a világban tapasztalható 34–40 százalékos aktív női munkavállalóhoz képest. A turizmusban foglalkoztatott nők a férfiakhoz képest 21%-kal kevesebbet keresnek, pedig átlagban csak 11%-kal dolgoznak kevesebbet, mint a férfiak, ugyanakkor kevésbé valószínű, hogy a nők vezetői munkakört töltsenek be, általában szobalányként vagy a szálloda vendéglőjében dolgoznak (UNED-UK Project Report, 1999). A turizmusra jellemző, hogy a bérek viszonylag alacsonyak, és hogy az esti és éjszakai műszak korlátozott karrierlehetőséget nyújt. Sok eset tükrözi a munkakörülmények alkalmazott általi beleszólás lehetőségének alacsony szintjét, és az emiatt kialakuló tehetetlenség érzése tovább fokozza a kiégyést és az anómiát a munkaerőben. Conrad Lashley professzor könyve, az *Empowerment: HR strategies for service excellence* (Oxford: Butterworth-Heinemann, 2001) alaposan dokumentálta ezt a szerencsétlen jelenséget.

Az idegenforgalmi munkaerőpiacban található méltánytalanság Sinclair 1997-es gyűjteményének a publikációja óta felismert és elfogadott tény. Ez a probléma legalább részben megoldható a női alkalmazottak képzettség szintjének javításával, amely hozzájárul a munkaelégedettségi szint javulásához, illetve az előléptetés lehetőségéhez.

A tanterv kidolgozásának alapja a turisztikai munkaerőpiac szükségleteinek felmérése volt, amely azoknak a képzettségeknek, képességeknek és készségeknek a meghatározását jelentette, amelyekre egyértelműen szükség van a wellness-turizmusban jelen levő speciális munkakörökben.

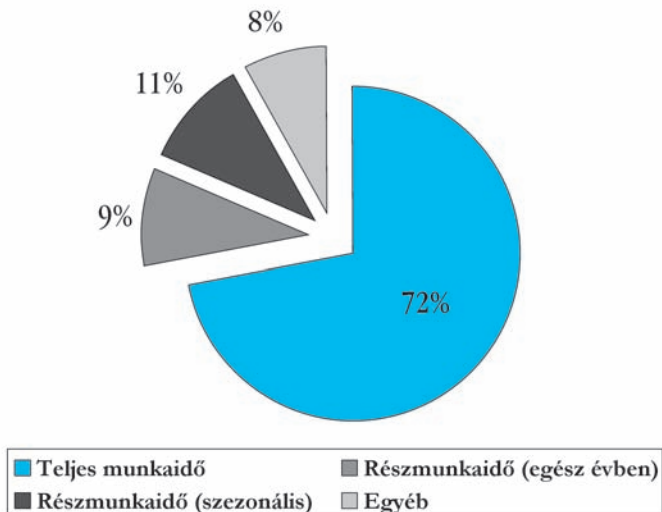
A felmérésbe olyan szolgáltató egységek voltak bevonva, mint például gyógyfürdő-központok és szállodák, amelyek wellness-szolgáltatásokat nyújtanak vendégeiknek. A felmérésben 57 gyógyfürdőközpont és szálloda vett részt, és összesen 1050 kérdőívet töltöttek ki.

1. ábra. A felmérésben részt vevő gyógyfürdők és szállodák száma

A vizsgált központok megnyitásának átlagos dátuma 1990. A felmérés időpontjában az alkalmazottak száma átlagban 124 volt. Továbbá, az alkalmazás típusa szerint:

- az alkalmazottak 72%-a teljes munkaidőben van alkalmazva,
- 9%-a részmunkaidős alkalmazott egész évben,
- 11% szezonális részmunkaidős.
- 8% pedig szabadúszó munkatárs.

2. ábra. Az alkalmazás típusai

Összevetve a különféle partnerországokból származó adatokat, lehetővé vált egy olyan munkaköri leírás létrehozása, amelyhez társítva volt azoknak a képzettségeknek a listája, amelyek nemzetek között átválthatóak. Szintén a felméréshez tartozik az alkalmazás és az előléptetés akadályainak a megvizsgálása, mint például a nem és életpálya kérdése. A felmérés egyik fő eredménye a munkacsoportok meghatározása munkaköri leírásokkal és a szükséges képzettségek és készségek katalógusával együtt, a karrierútvonalak tipológiája és egyenlőtlenségek fennállása esetén szükséges tennivalók listája lett.

A kutatás során kiderült, hogy általában 5–6 wellness-szolgáltatás típusú állás létezik a megvizsgált gyógyfürdőkben. A kiemelkedő gyógyfürdők, ahol több mint 10 ilyen típusú állás létezik, a következők: Bad Gleichenberg (Ausztria), Erlebnisterme Warmbad Villach (Ausztria), Ocna Sibiului (Románia).

Egészség és wellness-szolgáltatás-ellátás típusú állások	Formális követelmények	Különleges követelmények
Orvos	Doktorátus	Gyakorlat az alternatív gyógyászatban
Pszichológus	Doktorátus vagy mesteri végzettség pszichológiából	
Pszichoterapeuta	Mesteri végzettség	
Dietetikus	Egyetemi végzettség	
Orvosi technikus	Orvosi technikus fokozat vagy oklevél	
Animátor	Egyetemi végzettség sport vagy turisztikai szakon	
Vendéglátás	Nem szükséges	Képesség, hogy vendégekkel foglalkozzanak. Az alkalmazottak munka közben vannak kiképezve. Kommunikációs képesség, jóakarát, figyelmesség.
Wellness edző	Egyetemi végzettség sport szakon	
Fitness-aerobic edző / sportszakértő / edzésfelügyelő	Oklevél	
Masszőr	Oklevél	Különböző masszőr kiképzések (Shatzu, Ayurveda, etc.)

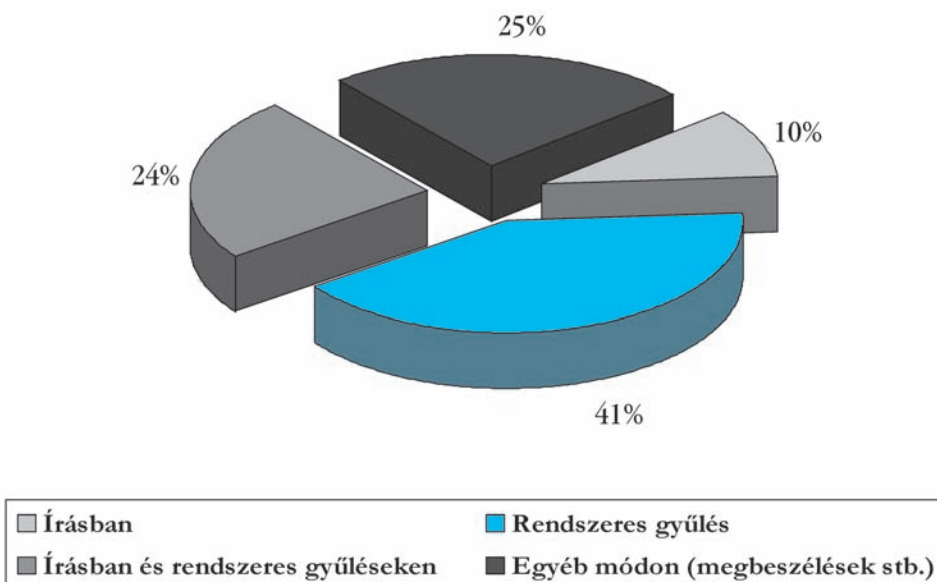
Szaunaszemélyzet / gyógyfürdő és szauna edző	Nem szükséges	Elsősegély és úszási képzés
Fürdőszemélyzet	Nem szükséges	Elsősegély és úszási képzés
Ápoló, orvosi segéd	Egészségügyi végzettség vagy oklevél	
Kozmetikus (pedikűr, manikűr)	Oklevél	
Recepció	Nem szükséges	Nyelv- és számítógép- ismeretek, jó emberismerő képesség

A wellness turizmusban levő állások esetében megkövetelt készségeket és a nehézségi fokot, amellyel meg lehet találni az említett készségekkel rendelkező munkaerőt, a következő táblázatban összegeztük:

Tapasztalat, képzettség, képességek	Fontosság (1 a legfontosabb, 5 a legkevésbé fontos)	Nehézség (1 a legkönnyebb, 5 a legnehezebb)
Jó idegennyelvtudás	2,1	3,2
Korábbi munkatapasztalat ebben a munkakörben, területen	2,1	2,9
Külföldi munkatapasztalat	3,1	3,5
Jó kommunikációs képesség	1,5	2,6
Interkulturális képesség	2,0	2,8
Alkalmazkodóképesség	1,8	2,6
Problémamegoldó képesség	1,8	2,8
Konfliktuskezelő képesség	2,0	2,8
Csapatszellem, csapatmunka	1,5	2,4
Döntéshozó képesség	2,1	2,7
Önmenedzsment (időbeosztás, pontosság, rugalmasság stb.)	1,4	2,6
Projektmenedzsmentben és turisztikai folyamatokban való jártasság, pl. rendezvényszervezés, marketing, számlázás	2,8	3,2
Az egészségturizmus alapelveinek megértése, mint pl.: wellness, sport és szabadidő, táplálkozás-ismeretek stb.	1,8	2,7
A saját képességek és eredmények bemutatásának képessége	1,9	2,6
Informatikai ismeretek	2,5	2,6
Egyéb: anatómia, műszaki hozzáértés	2,5	3,8

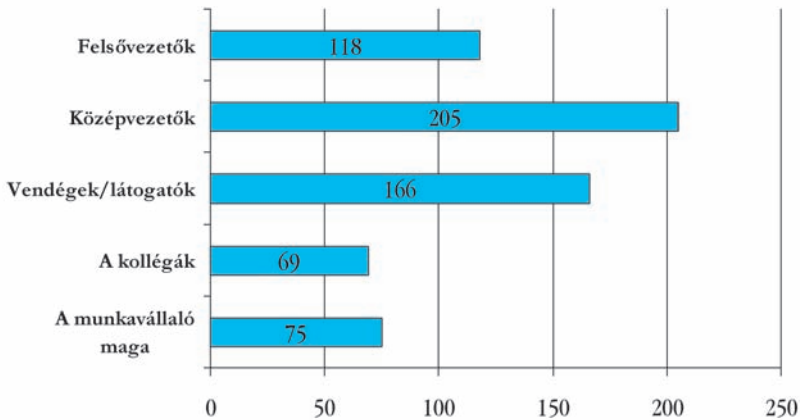
A következőkben kitérünk a wellnessturisztikai munkakörök egyéb jellemzőire:

- a munkaidő rugalmatlan; a kezdés és befejezés időpontja szigorú és megváltoztathatatlan;
- az alkalmazottnak követnie kell egy pontos munkamenetet, egy előre meghatározott szerkezetet;
- egy alkalmazottnak megközelítőleg 35–40 órát kell dolgoznia hetente;
- a normál munkaidőnél hosszabb munkavégzést kifizetik vagy levonhatja a normál munkaidőből;
- az alkalmazottak 23%-a (orvosok, felügyelők, recepciós stb.) ellenőrzi a munkavégzést és a minőséget;
- a mások munkájáért felelős munkatárs körülbelül 13 alkalmazottat irányít;
- a munkakörök 47%-a egyéni munkán alapszik, 17%-a csapatmunkán, 36%-a pedig az előbbi kettőnek a keveréke;
- az alkalmazottak leggyakrabban rendszeres gyűléseken szoktak beszámolni feletteseiknek az elvégzett tevékenységükről.

3. ábra. Az alkalmazottak beszámolási módja az elvégzett tevékenységről

A tevékenység irányítását, a munka függetlenségét a szervezet, a gyógyfürdő vezetősége határozza meg, és nem maga az állás.

4. ábra. A munkavégzés és ennek minőségének az ellenőrzése

Ezt a mennyiségi felmérést egy kisméretű minőségi felmérés követte, 15 interjú alapján, mindegyik partnerországban. A befejezett interjúk a karrierútvonalak tipológiáját eredményezte, kiemelve az alapképességeket és mellékkészségeket, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy karriert lehessen építeni a turizmusnak ezen a területén.

A felmérés alapján szerzett információk hozzájárulnak egy innovatív, nemzetközileg versenyképes képzés létrehozásához, amely a wellnessturizmus szektor igényeihez van igazítva. A projektben részt vevő országok abban reménykednek, hogy a képzés által hozzájárulnak az európai munkaerőpiac fejlődéséhez, a munkanélküliség csökkenéséhez és az országok közötti közreműködés stimulálásához a wellnessturisztika területén. Globális szempontból nézve, egy jobban kiképzett munkaerő pozitívan befolyásolja a turizmus mint gazdasági ágazat fejlődését.

Irodalomjegyzék

Bässler, Roland: Fit for success – Touristische Aspekte in der Personalentwicklung. In: DREYER, A. (Hrsg.): *Tourismus und Sport. Wirtschaftliche, soziologische und gesundheitliche Aspekte des Sport-Tourismus*. Deutscher Universitäts-Verlag GmbH, Wiesbaden 2002.

Illing, Kai-T: Marktnische mit Potenzial – Ausländische Patienten. In: V. Kreyher: *Handbuch Gesundheits- und Medizinmarketing – Chancen, Strategien und Erfolgsfaktoren*. Heidelberg: R. v. Decker, 2001, p. 539–548.

Lashley, Conrad: *Empowerment: HR strategies for service excellence*. Oxford: Butterworth–Heinemann, 2001. 2003. *Espa Conference, European Social Policy Analysis*, Copenhagen, 2003.

MINTEL: *MICE Tourism – Europe*, 2005.

UNED-UK Project Report: *Gender & Tourism: Women's Employment and Participation in Tourism*.

www.stiftung-warentest.de

www.wellness.de

www.espa-ehv.com

www.makingtourismwork.eu

Balázs Ferenc és a vidékfejlesztő szövetkezet (Balázs Ferenc halálának 70. évfordulójára)

GUZS FERENC

A romániai magyar szövetkezeti mozgalom kiváló személyiségei között különleges helyet foglal el Balázs Ferenc, Mészkö¹ falu unitárius lelkésze. Az erdélyi unitárius egyház két kiváló személyiséget adott az akkori romániai magyar szövetkezeti mozgalomnak, a szövetkezeti ügynek. Az egyik Ürmös József, Homoródszentpál² unitárius lelkésze, a másik Balázs Ferenc, Mészkö falu unitárius lelkésze volt. Mindketten különleges, kiemelkedő szerepet játszottak a romániai magyar szövetkezeti mozgalom fejlődésében, annak történetében. Ebben a tanulmányban Balázs Ferenc életútját, személyiségének kiválóságát és szerepét tárgyaljuk a romániai magyar, valamint az összmagyar szövetkezeti mozgalomban, halálának hetvenedik évfordulójára emlékezve (1937. május 22.).

Balázs Ferenc Kolozsváron született 1901. október 24-én. Székely származású szülők gyermeke volt, négy testvér közül a második. Az elemi iskola négy osztályának elvégzése után középiskolai tanulmányokra a kolozsvári Unitárius Gimnáziumba írták be. Itt is érettségizett a nyolc osztály elvégzése után, kiváló eredménnyel. Végig éltanuló volt, és mint önképzőköri vezető s a diáklap szerkesztője, kiemelkedett társai közül. Sajnos már ekkor jelentkezett az a betegsége, amely egész életútján végigkísérte, s amely életében tragikus tényezővé vált és a korai halálát okozta. Betegsége miatt szülei kénytelenek voltak két évre (hatodik és hetedik osztály) magántanulónak beíratni és falura küldeni tiszta, jó levegőre, gyógyulás céljából. Ilyen körülmények között is megmaradt éltanulónak. Ugyanakkor falusi magányában minden szabad idejét olvasásra, a világirodalom számára hozzáférhető művei olvasására fordította. Ilyenképpen tágult látóköre, és tanulótársai fölé emelkedett. A gimnázium nyolcadik osztályába visszatért rendes tanulónak, és kiváló eredménnyel érettségizett 1919-ben. Innen kezdődően életútja különös pályára terelődött. Mivel nem beszélte a román nyelvet, nem volt lehetősége az akkor megszűnt magyar egyetem helyett alakult és beindult román nyelvű egyetemre iratkozni. Így maradt számára egyetlen lehetőségként a továbbtanulásra a kolozsvári Unitárius Teológiai Főiskola, amelyet kiváló eredménnyel el is végzett, és így nyílt meg előtte és lett életútja a lelkészi pálya, amelyet elhivatásnak, küldetésnek tekintett.

¹ Mészkö: Torda város és a Tordai hasadék mellett elterülő, vegyes lakosságú, román-magyar falu. A magyarok unitárius vallásúak.

² Homoródszentpál: a hajdani Udvarhely (jelenleg Hargita) megyében, Nagy-Homoród mellett elterülő székely falu.

Teológiai tanulmányait is kiváló eredménnyel végezte, részt vett a diákmozgalomban és szerepet vállalt a diákszervezet munkájában, a diáklap szerkesztésében. Eredményei alapján őt küldték egy kétéves angliai, oxfordi³ tanulmányútra, az ottani teológiai főiskola által felajánlott ösztöndíjat neki sikerült elnyernie. Eredményeivel és személyiségével itt is felhívta magára a figyelmet. Az odalátogató USA-beli Berkeley⁴ egyetemi város teológia szakának professzorával került jó kapcsolatba, aki felfigyelt Balázs Ferenc kiemelkedő személyiségére, képességeire, szellemi adottságaira, és újabb meghívást kapott az említett főiskolára, az ott működő unitárius teológiai szakra. Amerikai tanulmányai befejezése után világszerte útra szánta magát.

Nyugati irányba indult és kelet felől tért haza, öt év alatt körbeutazva a földgolyót, s így sikerült felkerülnie a magyar világtérkép listájára. Szerzett élményeit a *Bejárom a kerek világot* című könyvében írta meg és hagyta örökül az utókorra. Nagyon érdekes, élvezetes és élménydús olvasmány, minden nemzedék számára sok tanulsággal szolgál. Külföldi utazásai során felgyűlt élményei, azok átélése elválaszthatatlanok Balázs Ferenc személyiségétől, annak további alakulásától. Néhány jelentősebb momentumot alább kiemelünk, amelyek fontos szerepet játszottak egyénisége, elkötelezettsége alakulásában, életútja formálásában.

Az Angliában, Oxfordban eltöltött két év nyári szünidejében kerékpáron járta a vidéket, az ottani településeket, és kapcsolatba került, megismerkedett a mezőgazdaságban dolgozók, az abból élők életével. Így nyert betekintést az ottani szövetkezeti mozgalomba. Az említett két év első nyári vakációját egy angliai vidékjárásra, míg a másodikat egy hollandiai falujáró körútra fordította. Megemlítjük, hogy míg Anglia a modern szövetkezeti mozgalom szülőhazája, addig Hollandia az egyik legfejlettebb, legvirágzóbb szövetkezeti mozgalom országa. Ez a körülmény rányomta bélyegét Balázs Ferenc szemléletére és a kérdéskörhöz való viszonyulására.

Az Amerikában eltöltött két évben is vidékjárásra fordította idejét, de már nem egyénileg, hanem vidékjáró csoportokhoz csatlakozott. Központi témája a békemozgalom támogatása, amely akkor már kibontakozóban volt az első világháború és annak utóhatásai nyomán. Ez a vidékjárás jó alkalom volt számára, hogy megismerkedjen a vidéken lakók, a mezőgazdaságban dolgozók, az abból élők életével, főleg a szövetkezeti mozgalom szerepével. A szövetkezeti mozgalom ugyanis eszköze és előmozdítója az emberek közötti megértés, a kölcsönös segélynyújtás, a rászorulókat támogatása kérdésének. Balázs Ferenc felfogásában összefonó-

³ Oxford: angliai egyetemi város, Londontól északnyugatra fekszik mintegy 50–60 km-re, külön szakosztályokkal külföldről meghívott, egyházi diplomával rendelkező diákok részére.

⁴ Berkeley: az Amerikai Egyesült Államokban fekvő város, felsőoktatási egyetemi központ.

dott a szövetkezeti gondolat az emberek közötti megértés és a béke gondolatával. Látószögéből most sem esett ki az ott is fellendülőben és fejlődésben levő szövetkezeti mozgalom.

Az amerikai két év letelte után Balázs Ferenc hazaindult, és útvonalul Ázsiát választotta. Japánon, Koreán, Kínán, Indián és Közel-Keleten keresztül jutott el Egyiptomig, onnan a lehető legrövidebb úton, a Balkánon, Bulgárián és Jugoszlávián keresztül megszakítás nélkül tért haza. Ázsiái útjának első állomása Japán volt. Mivel az angol nyelv az akkori Japánban nem volt elterjedve és nem lehetett az emberekkel való érintkezési nyelvként használni még értelmiségi körökben sem, Balázs Ferenc célul tűzte ki a japán nyelv elsajátítását. A többhetes hajóúton teljes odaadással tanulta a japán nyelvet. A hajó utasai között számos japán volt, velük kapcsolatba lépett, minden idejét velük töltötte, és tanulta a japán nyelvet. Japánba való érkezése után kapcsolatba került japán értelmiségiekkel, köztük Toyohiko Kagawa⁵ japán költővel, akivel szoros barátságot is kötött.

Mi volt a Kagawával való barátsága háttere? A néphez, a vidékhez és annak lakóihoz, a mezőgazdasági termelőkhez való kötődés. Az akkori Japánban a vidék, a falu elsősorban többségben apró gazdaságokból állt, melyek főleg saját fogyasztásra termeltek, de a piac igényeit is szem előtt kellett tartásuk, mivel a pénzjövedelem, pénzbevétel kérdését nem lehetett a létfeltételek közül kihagyni. Ez a társadalmi réteg képezte Kagawa költő érdeklődésének középpontját. Leereszkedett ennek színvonalára, mind a ruházkodás, mind az életszínvonal kérdésében, és a vidéket járta, az ott élők felvilágosításával foglalkozva. Balázs Ferenc hozzá csatlakozott, és heteket, hónapokat tartózkodott vidéken Kagawa társaságában. Gyorsan tanult japánul, és a falusi emberekkel anyanyelvükön értekezett, elnyerve azok szimpátiáját és bizalmát. Témája a szövetkezeti ügy volt, ami akkor Japánban még kezdeti fázisban volt. Igyekezett őket meggyőzni arról, hogy nyomorúságos, lemaradt helyzetükből a kiút az összefogás, a szövetkezés.

Japán után Koreán és Kínán keresztül folytatta útját az akkor gyarmati sorban élő India felé. Az akkori Korea japán uralom alatt volt, gyarmati sorban. Itt nem is időzött sokáig, hanem Kína felé vette útját, ott próbált több időt tölteni. De az ottani politikai viszonyok olyanok voltak, melyek nem adtak esélyt, hogy kedvenc témájával, a vidékkel és a szövetkezeti mozgalommal tudjon bővebben foglalkozni. A megértésnek, a sikernek nem voltak esélyei, polgárháborús viszonyok uralkodtak, a helységek elzárkózva, elszigetelődve éltek a maguk életét. Az idegenekkel szemben nagy volt a bizalmatlanság, a személyi biztonság a minimális szinten volt. Mindezek ellenére Balázs Ferenc megkockáztatott néhány vidéki kiszállást kínai

⁵ Toyohiko Kagawa japán költő és kiemelkedő értelmiségi, aki a japán vidék sorsával foglalkozott, és azon belül az akkori Japánban domináló apró gazdaságok sorsával.

értelmiségiek társaságában, akikkel barátságot kötött, de mikor látta, hogy esélyek nincsenek, feladta ezt a próbálkozást, és India felé vette útját.

India ekkor angol gyarmat volt, és az angol volt a hivatalos közlési nyelv, a kapcsolat nyelve a különböző népi csoportok, a saját nyelvüket beszélő törzsek között. Itt nem ütközött nehézségekbe a kapcsolatfelvétel és a kapcsolatok kiépítése terén. Indiában kapcsolatba került Mohandasz Karamcsana Gandhival (1869–1948)⁶, a függetlenségi mozgalom szimbólumával és Rabindranáth Tagoréval (1861–1941)⁷, az indiai szellemi élet csillagával. Mindkettő ráértett arra, hogy egy rendkívüli egyéniséggel van dolga, és nyitottak bizonyult Balázs Ferenc iránt, beavatva őt elgondolásaiba, életfelfogásába. Gandhi programjának röviden az volt a lényege, hogy az uralkodó angoloktól úgy kell megszabadulni, hogy gazdaságilag szabotálni kell őket. Mindent házilag, otthon kell megtermelni, az angol árukat nem kell megvásárolni, el kell jutni oda, hogy az angoloknak ne érje meg az uralmukat fenntartani, és akkor lemondanak Indiáról. Mikor a hatalom, az állam az indiaiak kezébe kerül, akkor az mindent megold, minden megoldódik. Így hát ő nem csinált gondot a tömegek nyomorából, létkérdéseiből. Az a leendő indiai állam gondja lesz. A cél a hatalom békés úton való megszerzése – ez volt Gandhi felfogása, életszemlélete.

És mi volt Rabindranáth Tagoré életfelfogása és programja? Ő a kiutat, a felemelkedést az egyén gazdasági és kulturális felemelkedésén keresztül látta megvalósíthatónak, ami a közösség felemelkedéséhez vezet. Erős közösségeket kell létrehozni, amelyek a sorsukat a kezükbe tudják venni. A kiút, a felemelkedés eszköztét gazdasági vonatkozásban a szövetkezeti mozgalomban látta, míg a kulturális felemelkedés útjának a népfőiskolai mozgalmat tartotta. Minden biztonnyal európai tanulmányai és utazásai inspirálták és segítették e vonatkozásban, s egy mintatelepet létesített mindkét területen. Balázs Ferenc napokat töltött ezeken a mintatelepeken, behatóan megismerkedve azok életével. Balázs Ferencben így tovább érlelődött a szövetkezeti gondolat, Tagorét tekintve követendő példának.

Az előbbieket kiegészítette egy újabb tapasztalat, amelyet az ázsiai utazása utolsó fázisában, az akkor még angol fennhatóság alatt levő Palesztinában szerzett.⁸ Akkor már folyamatban volt a bevándorló, hazatelepülő zsidóság által újjraalapítandó Izrael állam fundamentumának

⁶ Mohandasz Karamcsana Gandhi. India az angol gyarmati uralom alól való felszabadításának egyik vezéregyénisége, ideológusa. Az erőszak alkalmazásának ellenzője és a békés útkeresés elkötelezett híve. A békés megoldás ellenfelei meggyilkolták.

⁷ Rabindranáth Tagoré indiai költő és politikus. A szövetkezeti ügy elkötelezett híve. Az indiai nép gazdasági felemelkedését a szövetkezeti mozgalom elfogadásában és elterjesztésében látta. A kulturális felemelkedés kulcsának a népfőiskolai mozgalmat tartotta. Szobra van Balatonfüreden, ahol hosszabb kezelésen vett részt. Balatonfüred az indiai turisták által gyakran látogatott hely.

⁸ Az akkori Palesztina angol gyarmat volt és magába foglalta a jelenlegi Palesztinát és Izraelt.

lerakása. Palesztinában meglátogatta a hazatelepülők által létesített termelőszövetkezetet, kibucot. Az ott látottak, tapasztaltak megerősítették benne azt a meggyőződést, hogy a szövetkezeti elvek nem gátolják, ellenkezőleg: segítik az egyéni kezdeményezést, az egyén boldogulását, hogy az egyén megtalálja a helyét az életben.

Ez az utazás tanulságos élményt jelentett számára. A vidéken élő több százmilliós tömegek élete, körülményei, kilátásai kerültek figyelme középpontjába. Mindaz, amit látott és tapasztalt, megerősítette hitében és meggyőződésében, hogy a kiút, a megoldás egy fejlett mezőgazdaság, amely mögött a kibontakozó szövetkezeti mozgalom kell álljon.

Hazaérkezése után, az ötéves világművelési útján szerzett tapasztalatokkal a tarsolyában, Erdélyben egy teljesen új helyzetet talált. Az új hatalom, a román állam megerősödött, konszolidálódott, és a befolyása egyre erősödött az élet minden területén, ami kihatott az erdélyi magyar civil szervezetek és a magyar egyházak életére is. Az erdélyi magyarság számára körvonalazódtak a kisebbségi lét keretei, feltételei. Személyét illetően még az is nehezítette a helyzetet, hogy felettesei, a püspökség emberei nem voltak elragadtatva a külföldi tanulmányai és világművelési útja során kialakult életfelfogásával, nézeteivel, túlságosan liberálisnak, szabadelvűnek tartották. Ideiglenesen a székelykeresztúri⁹ Unitárius Gimnáziumhoz kapott bentlakásfőnöki, pedagógusi kinevezést. Ezt az időszakot sem hagyta kihasználatlanul. A tanulóifjúság körében végzett munkájával aktív ifjúsági szervezeti munkára mozgósította őket. Megszervezte a falumunkát is, járták a vidék falvait, diavetítéses előadásokat tartottak.

Amikor megürült az Aranyos völgyében fekvő Mészkö falu lelkipásztori állása, megpályázta, mert az falumunkát jelentett, és ez egybeesett elgondolásaival a jövőt illetően. Küldetesként fogta fel, így az 1930-as év már Mészkon találta, ahol hozzálátott elgondolásai, tervei megvalósításához. Beindította és megszervezte a környék szövetkezeti mozgalmát. Azzal a gondolattal tette, hogy modell legyen az egész Aranyos völgye számára, azt mondta: „az Aranyos völgye legyen Isten völgye”. Minden évre megvolt a kidolgozott terve, programja, elgondolása.

Balázs Ferencnek nem volt gazdasági, szociológiai, történelmi képzettsége. A társadalomtudományok érdekelték, de nem volt alkalma, lehetősége azokban elmélyedni. Mégis mi volt az, ami alkalmassá tette arra, hogy újat hozzon? Először is a szülőföldhöz, Erdélyhez, Székelyföldhöz és azon belül a magyar faluhoz és azok lakóihoz való kötődése, másodsor pedig széles látószöge, a világ gondjaira, bajaira és azon belül a vidék, a falu, a mezőgazdaság és az abból élők létfeltételeire, életkörülményeire való rálátása. Ezt a

⁹ Székelykeresztúr: hajdani Udvarhely megyei, most Hargita megyei kisváros, akkor mezőváros. Az ott működő unitárius gimnáziumról volt ismert, nevezetes.

tényt Cseke Péter professzor találóan „Balázs Ferenc világtávlatot átfogó mészki tekintete”-ként nevezi meg.¹⁰

Mészki vegyes, román-magyar lakosságú falu, ahol egy pár száz magyar (unitárius) élt. Ezek a hívek apró és közepes gazdaságokból tartották fenn magukat. Gazdasági helyzetükben, életkörülményeikben és gondolkodásmódjukban tükrözték az erdélyi falu helyzetét. Mészki Tordától pár kilométerre fekvő falu. A közeli város piaci lehetőségeit és az ottani munkavállalás lehetőségeit élvezte. A Tordai-hasadéktól pár kilométerre található, egy festői tájba, az Aranyos völgyébe élve. Altalajkincsei közé tartozott és tartozik az alabástrom, amely a házi-, kézműipar alapját képezte. A falunak különleges sajátossága, az egyházközség tulajdonát képező, a dombok és az Aranyos között elterülő sík mezőcske, Kopta, melyből a tagok részesültek, egyénileg használták, ott kertészkedtek már több száz éve, de amely terület az eklézsia tulajdona maradt. Ezt a területet rendszeresen újraosztották a megművelők családi helyzetének alakulása alapján. Az itt kialakult princípiumok a szövetkezeti gondolat bizonyos csíráit, az igazságosságot, méltányosságot stb. tartalmazták.

Balázs Ferenc mint unitárius lelkész, ötéves világtávlati tapasztalattal a háta mögött, azzal az életcéllal érkezett, hogy a falusi közösséget, annak felemelkedését akarja egy életen át szolgálni. A szülőföldhöz és népéhez való kötődés, a kisebbségi lét hátrányai, keserűségei, veszélyei már tudatosultak benne. Ezekre a választ a transzszilvanizmus eszméjében: a békes együttélésben, a népek közötti megértésben, egymás kölcsönös ismeretében, egymás értekeinek kölcsönös elfogadásában és tiszteletben tartásában látta. Mindez még kiegészült az önerőből való talpraállás gondolatával. Elkötelezett híve volt a transzszilvanizmusnak.

A gyakorlat, az élet érdekelte. A változtatás, a helyzet javítása, az előrelépés, a kiút megtalálása foglalkoztatta, amire minden energiáját összpontosította, s megértette, hogy az újítás gondolata nem választható el a tömegek, a közösség felvilágosításától, meggyőzésétől. Nemcsak az egyházi kérdésekben, de az őt foglalkoztató világi kérdésekben is vallotta, hogy a hit, a vallás és a magatartás egysége nem bontható meg. Tehát kifelé is meg kell nyilvánuljon a hit, és tenni is kell azért, hogy igazsagai érvényesüljenek.

Balázs Ferenc a szövetkezeti gondolat elkötelezett híve volt. Tudta, hogy a szövetkezeti gondolat nem dogma, nem egy merev elmélet, amit csak rá kell húzni a valóságra. Világkörüli útján szerzett ismeretei, tapasztalatai meggyőzték arról, hogy a szövetkezet a jövőt, a perspektívát jelenti, elválaszthatatlan az emberiség, a világ gazdasági-társadalmi gondjainak a megoldásától. Azt is látta, hogy földrészenként, országonként nem azonos az alkalmazása. Széles, egyre bővülő látóköre segítette abban, hogy mindenütt megértse a helyi körülményeket.

¹⁰ Cseke Péter bevezetője Balázs Ferenc *A rög alatt* című művéhez.

A szövetkezeti eszme nem volt új jelenség Erdélyben és a magyar falu életében sem. Mikor Balázs Ferenc Mészkőre került (1930 előtt pár hónappal), akkor már közel negyven éves múltja alatt a szövetkezeti mozgalom olyan szervezési formáig jutott el, mint a fogyasztási szövetkezet, hitelszövetkezet, gépkölcsönző szövetkezet, tejszövetkezet. Az utóbbi volt a legfejlettebb, legteljesebb forma abban az időben, mert felvállalta a termék felvásárlását, feldolgozását és értékesítését. A fejlődés olyan irányba mutatott, hogy más mezőgazdasági terményekre és termékekre is ki fog terjedni a szövetkezeti forma.

Volt még egy tényező, amelyet Balázs Ferenc már kialakulóban és fejlődő fázisban talált: a faluközösségeknek három tartóoszlopa a helyi egyházi közösség, a gazdakör és a szövetkezeti mozgalom volt. Ezeknek a helyi magyar értelmiség képezte a magvát, élén a lelkéssel és a magyar tanítóval. Az egyházi közösség (ekklézia) volt az, amely Balázs Ferencnek a legteljesebb mértékben rendelkezésére állt. Így is adódtak sajátos problémák, hiszen egy vegyes lakosságú falu részét képezték, bizonyos fokig szórványként. Hívei gondolkodásában is akadt bőven újítanivaló.

A gazdaköri mozgalom kezdetleges formában létezett. Volt ugyan gazdakör, de hiányzott a kezdeményezés készsége. Az emberek nem láttak benne egy, a sorsukat befolyásolni, lényegesen javítani képes tényezőt. Vezetői azok közül kerültek ki, akik nem érezték a helyzet súlyosságát. Anyagi körülményeik nem voltak elkészerítő, mert módosabb gazdák voltak, vagyis helyzetük nem ösztönözte őket arra, hogy keressék egy intenzívebb, modernebb gazdálkodás lehetőségeit. Saját erőből nem volt erre lehetőségük, az összefogás, a közös erőfeszítés, kezdeményezés nem volt erősségük, az esetek többségében idegen volt számukra az ügy.

Balázs Ferenc lelkési tekintélyével és befolyásával igyekezett odahatni, hogy az emberek erőiket, energiájukat egyesítve próbáljanak a jobb útra lépni. Tanfolyamokat, előadásokat szervezett számukra. Arra ösztönözte őket, hogy szövetkezés útján egyesítsék anyagi erőiket, vásároljanak modern, a gazdasághoz szükséges gépeket, használjanak minőségi vetőmagvakat, műtrágyát, éljenek az agrotechnika kínálta lehetőségekkel. Felhívta a figyelmüket, hogy ott van a Mészkőtől pár kilométerre fekvő Torda, egy fejlődő, iparosodó város, egyre bővülő felvevőpiaccal, és élni kell ezzel a lehetőséggel, ehhez viszont olcsóbban és minél jobb minőségű árut kell termelni. Mikor kezdtek bizonyos kezdeti eredmények mutatkozni, meggyőzte a falusiakat, hogy alkalmazzanak agrárszakembert, akinek szakmai tanácsadás, irányítás volt a feladata, valamint a gazdálkodók szakmai továbbképzése, előadások, szakmai tanfolyamok tartása. A gondolat életképességét bizonyítja az a tény, hogy számos más aranyosvölgyi falu követendőnek találta példájukat, és az agronómus szolgálatait igénybe vette. Ma már számos nyugati, fejlett országban alkalmazzák ezt a módszert, és falugazdász¹¹

¹¹ Falugazdász: a helység, a falu körülményeit, viszonyait jól ismerő agronómus, agrárgazdász. Ma már minden fejlett országban, köztük Magyarországon is van agrárgazdász.

tartanak tanácsadói, irányítói feladatokkal. Íme egy azok közül, amelyben Balázs Ferenc megelőzte korát.

Az előzőekben már láttuk, hogy a modern gazdálkodás, a modern technika, agrotechnika alkalmazásának híve volt. Azt is megértette, hogy a faluban létező gazdaságok méretei nem teszik lehetővé ezek alkalmazását, tehát marad a szövetkezeti út mint megoldás, és a gépkölcsönző szövetkezet szervezése, alakítása kell jelentse a megoldást. A faluban már volt fogyasztási és hitelszövetkezet. Nem volt könnyű a gazdákat rábírní anyagi lehetőségeikhez mérten egy elég jelentős pénzügyi hozzájárulásra. Az első sikeres eredmények után javult a hozzáállás, az érdeklődés. A felvásárlás, a feldolgozás és értékesítés kérdésének megoldása is foglalkoztatta. Egyrészt nem minden gazdálkodó számára volt hozzáférhető a piac, másrészt a szomszédos falvak termelői versenyeztek a tordai piacon. Erdélyi vonatkozásban voltak már jól működő tejszövetkezetek a „Hangya” keretében, sőt a tejfeldolgozás terén a vajgyárok létesítése is beindult. A „Hangya” még a külföldi piacokat is megcélolta a tejtermelés és feldolgozás kérdésében. Balázs Ferenc, aki Székelykeresztúrról jött Mészkőre, e kérdésben tájékozott volt, hiszen ott jelentős falumunkát végzett, járták Udvarhely megye unitárius falvait, így alapos betekintést nyert az ottani szövetkezeti mozgalom állapotába. Amikor az aranyosvölgyi Mészkőre került, meglepetéssel tapasztalta, hogy e tájon ez a szövetkezeti forma is hiányzik. Falujában tejszövetkezet alapítását, indítását kezdeményezte, még saját jövedelmét is e célra fordítva, teljes energiával támogatta. Alig egy pár (három-négy) év alatt az egész Aranyos völgye magyar falvai bekapcsolódtak a mozgalomba.

Balázs Ferenc napirendre tűzte a vidékfejlesztés kérdését is. Úgy vélte, hogy a település része egy környezetnek, amelyből nem lehet kiszakítani. Számára a vidéket az Aranyos völgye (Aranyosszék) jelentette: annak falvaival, kisebb-nagyobb településeivel és fejlődésnek indult, iparosodó Torda várossal, az akkori megyeszékhellyel. Megértette, hogy a különféle szövetkezeti cselekvéseket össze kell fogni egy egységes, minden helyi problémát felölelő elképzelésbe. Ugyanakkor a településfejlesztési elgondolásoknál felmerültek olyan feladatok is, amelyek nem képezték egyik szövetkezeti típus témáját sem, melyek meghaladták a helyi közösség lehetőségeit, mint pl. a villanybevezetés, útépités. Tehát szélesebb körű összefogással kellett keresni a megoldást. Így jutott el egy vidékfejlesztési szövetkezet alapításának a gondolatáig. Megyei szinten, a magyar értelmiségiek körében, megértésre és támogatásra talált az ötlete. Kezdeményezésére meg is alapították az Aranyosszéki Vidékfejlesztő Szövetkezetet, Torda székhellyel. A *rög alatt* című könyvét már ennek a segítségével adták ki. Ez a vidékfejlesztő szövetkezeti központ választ ígért a termények felvásárlásának, feldolgozásának és értékesítésének megoldására. Sajnos 1937. május 22-én elhunyt

Balázs Ferenc, ennek a kezdeményezésnek az elindítója, 1938 július-augusztusában megjelent az új szövetkezeti törvény és az azt kiegészítő törvényerejű rendeletek, melyek célul tűzték ki a kisebbségi (magyar) szövetkezeti mozgalmak beolvasztását a többségi, román szövetkezeti mozgalomba.¹²

A Mészkon és az Aranyos völgyében talált környezet, természeti szépségek hatására a faluturizmus is részét képezte Balázs Ferenc elgondolásainak a vidék gazdasági-anyagi helyzetének javítása érdekében. Mészko földrajzi fekvése szerint különlegesen előnyös helyzetben van. A domboldal, ahol fekszik, az Aranyos folyóra néz, nagyon szép kilátást biztosít: rálátást az Aranyos völgyére, annak hosszú szakaszára, valamint kilátást a Nyugati hegységre. A dombon átkelve rögtön ott van a Tordai-hasadék. Az Aranyosba ömlik a Torockó patak, amelynek völgye Nagyenyed felé vezet, ahol olyan szép fekvésű falvak vannak, mint Torockó, Torockószentgyörgy, mögöttük a Székelykövel. Ezek mind építészeti, mind népviseleti és népművészeti sajátosságaikkal turisztikai szempontból nagy vonzerőt rejtettek, s kedvező feltételeket jelenthetett a faluturizmus számára. Ez a lehetőség nem kerülte el Balázs Ferenc figyelmét.

Az olyan elgondolásokat és kezdeményezéseket, mint a településfejlesztés, vidékfejlesztés, faluturizmus, egybekötötte a szövetkezeti gondolattal, s elképzelte egy szervező és irányító központ létesítését. *A rög alatt* című könyvében utalások vannak erre vonatkozólag, azonban nincs egy pontosan megfogalmazott, kidolgozott elgondolása. Egy olyan mintatelepre gondolt, mely az Aranyos völgyét minden vonatkozásban kiszolgálja, keresi a megoldást mind szellemi, mind anyagi vonatkozásban, a szövetkezeti eszmékre és elvekre alapozva. Célja és a kis- és közepes termelők, valamint a fogyasztó érdekeit védeni a kapzsi kereskedelemmel s annak túlzott haszonszerzési hajlamaival szemben.

Balázs Ferenc áldozatkész ember volt, és nem vágyott hírnévre. Nem lenne teljes a kép, ha nem ismertetnénk mint népnevelőt. Az emberek felvilágosítása, kultúr színvonalának emelése társult a szövetkezeti szervezőmunkájával. Hasonlóképpen nagy gondot fordított az ifjúság nevelésére. Az ifjúságot is csoportokra, korosztályokra osztotta, és mindegyik korosztályhoz a maga szintjén közeledett. Alkalmazta a már világviszonylatban a szövetkezeti mozgalomhoz kapcsolódó népfőiskolai mozgalom módszereit. A felnőtt nemzedékkel kapcsolatosan is megvoltak a kialakult elgondolásai. Külön egyletekbe tömörítve külön foglalkozott a nőekkel és külön a férfiakkal. A kultúr színvonal emelését fontosnak tartotta, színjátszó csoportokat is szervezett, hogy a közösség széttagolettségét csökkentse.

¹² Az 1938. évi szövetkezeti törvényjavaslat célul tűzte ki a kisebbségi sorsú nemzetiségek szövetkezeti mozgalmainak (több mint tíznek) az egységes román nemzeti szövetkezeti mozgalomba való bevonását és központi irányítás alá való helyezését.

Balázs Ferenc gondolkodásmódja, életfelfogása ma is aktuális, a személyes elkötelezettség, az aktív kezdeményezés ma is a szövetkezeti ügy nélkülözhetetlen eleme. A feladatok, melyeket maga elé tűzött, semmit sem veszítettek aktualitásukból. A kisebbségi létünk feltevélei között a megújult szövetkezeti mozgalom ma is megoldást, kiutat jelenthet számos gondunkra.

Hetven év távlatából visszatekintve megállapítható, hogy Balázs Ferenc legalább fél évszázaddal megelőzte korát. Az Európai Unióba való belépés feltételeinek teljesítése a mezőgazdaság terén ma is elképzelhetetlen a szövetkezeti mozgalom teljes fokú helyreállítása és fellendítése nélkül. Az Európai Unió támogatásokat, segélyeket utal ki a felzárkózni, belépni óhajtó országok részére a településfejlesztés, vidékfejlesztés, faluturizmus, a szövetkezetezés támogatására (Phare-, Sapard-program). Mindez meggyőző bizonyíték Balázs Ferenc időszerűségére és maradandó értékeire vonatkozólag.

A szövetkezeti mozgalom magyar vonatkozásának kérdésében meg kell említenünk, hogy nagy személyiségeink két ízben is megelőzték korunkat a szövetkezeti mozgalom ügyében. Az első szövetkezet alapítója Bölöni Farkas Sándor¹³ volt, aki 1825-ben megszervezte a Kolozsvári Gondoskodó Társaságot, ami tulajdonképpen egy hitelszövetkezet volt, az alapszabályzata (működési szabályzata) magába foglalta a szövetkezeti elveket. Ezzel mintegy huszonkét évvel megelőzte az angolokat, akik 1847-ben indították az első szövetkezetet Rochdale-ben.¹⁴ A másik magyar személyiség Balázs Ferenc volt, aki már 1935-ben napirendre tűzte a vidékfejlesztés kérdését, kezdeményezte, majd megszervezte az Aranyosszéki Vidékfejlesztő Szövetkezetet.

Balázs Ferenc Tordán hunyt el 1937. május 22-én, 36 évesen, az ottani kórházban, ahol a kiújult és a végső fázisba jutott tüdőbaját kezelték, de már nem tudtak segíteni rajta. Onnan vitték haza, Mészkőre eltemetni.

A gyászszertartáson, a falu és környék lakossága mellett, jelen volt az erdélyi magyar értelmiség színe-java, és számosan búcsúbeszédet tartottak. Olyan személyiségek búcsúztatták, mint Tamási Áron, László Dezső, Jancsó Béla, Kemény János és mások. Szomorúan adtak hangot érzésüknek, hogy az erdélyi magyar értelmiséget, szellemi életet mekkora veszteség érte Balázs Ferenc korai halálával.

¹³ Bölöni Farkas Sándor: Kolozsvár polgára. Ő alapította a Kolozsvári Gondoskodó Társaságot 1825-ben, amely működési szabályzata szerint hitelszövetkezet volt. A szövetkezet alapításában 22 évvel megelőzte az angolokat.

¹⁴ Rochdale: Angliai vidéki kisváros Manchester közelében. Textiliparáról nevezetes. Az ottani szövőipari munkások alapították az első fogyasztási szövetkezetet 1847-ben, helyzetük könnyítése céljából. A világ közvéleményében a rochdale-i szövetkezeti mozgalom történetében az első szövetkezetként szerepel.

Irodalomjegyzék

- Balázs Ferenc: *Bejárom a kerek világot* (1923–1928). Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1975.
- Balázs Ferenc: *A rög alatt*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 1998.
- Balázs Ferenc: *Zöld árvíz*, regény. Erdélyi Szépmíves Céh, Kolozsvár, s. a.
- Mikó Imre – Kicsi Antal – Horváth Sz. István: *Balázs Ferenc – monográfia*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1983.
- Versék, elbeszélések, tanulmányok tizenegy fiatal erdélyi írótól*. Kolozsvár, 1923.
- Brassói Lapok, Népújság: *Erdélyi Magyar Évkönyv* (Petrovai Tibor: Szövetkezeti ügyünk, 1118–1123. oldal). Brassó, 1937.
- Mikó Imre: *Akik előttem jártak*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1976.
- Christine Morgan: *Mészkő (Alabástrom falu) 1930–1937. Balázs Ferenc felesége az Erdélyben töltött éveiről*. Boncza Nyomda, Budapest, 2002.
- „Csillaghoz kötött szekerünk” (*Balázs Ferenc levelei Cristine Frederiksenhez, menyasszonyához*). Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár, 2002.
- Venczel József: *A falumunka útján (Válogatott írások)*. Székelyudvarhely–Budapest, 1993.
- Bözödi György: *Székely bánja*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 1997.
- Keszeg Vilmos: *Balázs Ferenc Aranyosszék emlékezetében*. Balázs Ferenc emlékkönyv. EMKE, Kolozsvár, 1997.
- Ne nézze senki csak a maga hasznát (Szövetkezeti mozgalom a Kis- és Nagy-Homoród mentén)*. Haász Rezső Kulturális Egyesület, Székelyudvarhely, 1993.
- Guzs Ferenc: *Balázs Ferenc (1901–1937)* A sorsformáló értelem kiváló képviselője. *Unitárius Élet*, 55. évfolyam, 55–56. számok, 2001. szept.–dec.

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban XLVIII. rész

PÁSZTOR CSABA

A Hivatalos Közlöny I. részének 2007/235–2007/281. számaiban megjelent gazdasági, pénzügyi újdonságok a következő témaköröket ölelik fel:

1. adózás, adóbevallás;
2. állóeszközök amortizációja, felértékelése;
3. munkabérszerződések, munkabérre befizetendő összegek;
4. vám, áfa, luxusadó, pénzmosás, nyereségadó;
5. privatizáció, kedvezmények kis- és középvállalatok részére, mezőgazdasági pénzkiigyeztetések, tőzsdepiaci normák;
6. pénzügyi auditálás, könyvvizsgálás;
7. nyugdíjak, ösztöndíjak;
8. könyvviteli normák, hitelszövetkezetek működése;
9. ingatlanok és földterületek visszaigénylése, tűzoltósági kötelezettségek, fiskális kasszagép-használat;
10. külföldi utazás, helységnevek, fogyasztóvédelem, a kereskedelmi társaságok bejegyzése.

1.1. A 2007/469-es sz. pénzügyminiszteri rendelet (2007/236-os sz. H. K.) tartalmazza a 200-as sz. adófizetőnyilatkozat modelljeit és a kitöltési, valamint leadásra vonatkozó előírásokat. A 2006-os évre szóló típusnyomtatvány leadási határideje 2007. 05. 15.

1.2. A 2007/522-es sz. pénzügyminisztériumi rendelet (2007/243-as sz. H. K.) pontosításokat tartalmaz a luxusadó területén, a 2003/571-es sz. adótörvény VII. alcímére vonatkozóan.

1.3. A 2007/521-es sz. pénzügyminiszteri rendelet (2007/252-es sz. H. K.) megváltoztatja és kibővíti a 2006/2.210-es sz. rendeletét az adózási nyilatkozatok elektronikus leadását illetően.

3.1. A 2007/94-es sz. törvény (2007/264-es sz. H. K.) megváltoztatja és kibővíti a 2003/53-as sz. munkatörvényt, jóváhagyván a 2006/55-ös sz. sürgősségi kormányrendeletet.

4.1. A 2007/500-as sz. pénzügyminiszteri rendelet (2007/244-es sz. H. K.) jóváhagyja az importok vámban esedékes adómentességét.

4.2. A 2007/523-as sz. pénzügyminiszteri rendelet (2007/255-ös sz. H. K.) az EU-s álla-

mokbeli kereskedelemben, a nem áfa-fizetők esetében, tartalmazza az áfa-visszaigénylési eljárásokat.

4.3. A Fiskális Adóügynökség Elnökének 2007/4.714-es sz. rendelete (2007/259-es sz. H. K.) jóváhagyja a T5-ös ellenőrző típusnyomtatvány technikai előírásait és a speciális bélyegző használatára vonatkozó szabályozást.

4.4. A 2007/537-es sz. pénzügyminiszteri rendelet (2007/260-as sz. H. K.) tartalmazza az EU-s államokba szállított, valamint az EU-s államokból bejött javak közlésére használandó összesítő típusnyilatkozat modelljét és tartalmát.

4.5. A 2007/530-as sz. pénzügyminiszteri rendelet (2007/267-es sz. H. K.) az EU-n kívüli államokba történő importok és exportok esetében a nem kötelező áfafizetők áfa-visszaigénylési kérvényeikre vonatkozó módszertani normákat tartalmazza.

5.1. A 2007/276-os sz. H. K. újraközi a 2001/195-ös sz., az önkéntes tevékenységeket szabályozó törvényt.

RMKT-hírek

Közljük minden munkatársunkkal, olvasónkkal, megrendelőnkkel, szimpatizánsunkkal, hogy a *Közgazdász Fórum* elnyerte a CSNSIS, Országos Akkreditációs Bizottság „B+” kategóriáját, mely lapunk és a megjelent tanulmányok hazai és nemzetközi szakmai elismerését jelenti.

Vendégtanárok előadásai a BBTE Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Karán

– Makroökönómia: dr. Simon András egyetemi tanár, Budapesti Corvinus Egyetem, május 30. – június 2.

– Mesterséges intelligencia – Fuzzy rendszerek: dr. Borgulya István egyetemi docens, Pécsi Tudományegyetem, május 21–25.

– Helyi marketing: Péter Zsolt adjunktus, Miskolci Tudományegyetem, május 11–12.

– A környezet és a természeti erőforrások gazdaságtana: dr. Tóthné dr. Szita Klára egyetemi docens, Miskolci Tudományegyetem, május 3–5.

– Nemzetközi emberi erőforrás-menedzsment: dr. Poór József egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem, május 3.

– Származtatott termékek árazása: dr. Száz János egyetemi tanár, Budapesti Corvinus Egyetem, május 7–8.

A magyar tagozatos végzősök ballagása

2007. május 18-án, pénteken, 11 órától, az Auditorium Maximumban.

Felvételi a 2007/2008-as tanévre

Beiratkozások a Kar székhelyén 2007. július 15–22. között. Magyarul induló szakirányok, nappali képzés:

– Bank és pénzügy (Kolozsvár)

– Gazdasági informatika (Kolozsvár)

– Kereskedelem-, turizmus- és szolgáltatás-gazdaságtan (Kolozsvár, Sepsiszentgyörgy)

– Menedzsment (Kolozsvár)

– Marketing (Kolozsvár)

– Vállalatgazdaságtan (Sepsiszentgyörgy)

Május folyamán a Kar magyar tagozatának képviselői bemutatókat tartottak több erdélyi város iskoláiban.

Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia

(a KMDSZ-szel közös szervezésben): 2007. május 26–27.

Országos Tudományos Diákköri Konferencia

2007. április 25–27. között Karunk hét diákja vett részt a Miskolcon megrendezett Országos Tudományos Diákköri Konferencián. Eredmények:

1. hely – Tamás Ervin: Összetartó kapcsolatok – esettanulmány a tusványosi táborszerzők kapcsolatháló-elemzéséről (konzulens: dr. Letenyei László egyetemi adjunktus)

Különdíjban részesültek:

– Bíró Boróka Júlia: Milyen jövedelemkiegészítést hoz a 2007-es csatlakozás a székelyföldi gazdáknak? (konzulens: dr. Vincze Mária egyetemi tanár)

– Albert Éva: Egy tanya ma és holnap (konzulens: Györfy Lehel Zoltán egyetemi tanársegéd)

– Fehér Noémi és Gindele Réka: A román lej névértékcsökkenésének folyamata (konzulens: dr. Nagy Ágnes egyetemi adjunktus)

I. Partiumi Közgazdász Napok

A Partiumi Keresztény Egyetem (PKE) közgazdaságtan szakos hallgatói és a Partiumi Keresztény Egyetem Diákszervezete (PKED) első alkalommal rendezte meg a Partiumi Közgazdász Napokat a Romániai Magyar Közgazdász Társaság közreműködésével. A rendezvényre 2007. május 11–13. között került sor Nagyváradon a PKE dísztermében. A résztvevőket Tőkés László Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspöke köszöntötte, mint a rendezvény fővédnöke. Őt követte Bíró András, a Közgazdasági Tanszék vezetőjének, és Geréb Zsolt, a PKE rektorának beszéde.

A résztvevők olyan neves személyiségek előadását is meghallgathatták, mint Diósi László, az OTP Bank romániai hálózatának vezérigazgatója, Telekdi Júlia, Dénes Gábor, a Pro Europa Consult partnere, Szabó Ödön megyei tanácsos és Pápai Zoltán, a Góbé Csárda társtulajdonosa.

A Közgazdász Napok keretén belül zajlott az európai uniós közgazdasági vetélkedő, melyen nyolc háromtagú csapat mérte össze tudását. A rendezvény nagyságát az is bizonyította, hogy a PKE és a csíkszeredai Sapientia Egyetem hallgatói mellett két budapesti, egy győri és egy szolnoki csapat is versenyzett.

A zsűri tagjai közt jelen volt a PKE dékánasszonya, a PKE két szaktanára, az RMKT ügyvezető igazgatónöje és az RMKT Ifjúsági Frakciójának képviselője.

A vetélkedőt a PKE közgazdász hallgatói nyerték.

IX. Ifjú Közgazdász Találkozó

2007. május 25–27. között kilencedik alkalommal kerül sor az Ifjú Közgazdász Találkozó megrendezésére Szatmárnémetiben. Az idei találkozó témája: Szolgáltatások piaca – háttérrel lehetségek. Minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Helyszín: Szatmárnémeti - Cardinal Villa (Piata Eroii Revolutiei nr. 5.)	
Szombat, május 26.	
08:40 – 09:30	Regisztráció
09:30 – 09:40	Köszöntő
09:40 – 10:15	Zsohár János (termelési igazgató) – Multinacionális cégek terjeszkedése az újonnan belépett EU-tagok országaiban
10:15 – 10:50	Dr. Kovács Beáta (Pro Europa Consult) – Pályakezdő for sale
10:50 – 11:25	Dr. Poór József (egyetemi tanár,PTE) – Nemzetköziesedés és globalizáció a szolgáltatások területén
11:25 – 11:45	Kávészünet
11:45 – 12:20	Dr. Kerekes László (CONSACT Consulting Kft., Kolozsvár) – Jól működő minőségirányítási rendszer => magas színvonalú szolgáltatás
12:20 – 12:55	Csernátóni Zsuzsanna (DEKRA Certification Kft., Kolozsvár) – Minőségirányítási rendszerek tanúsítása a szolgáltatások területén
12:55 – 14:30	Ebédészünet
14:30 – 15:15	Csog Éva (MOL Románia, Kolozsvár) – Online kommunikáció
15:15 – 15:50	Radetzky Jenő (elnök, Kárpátia Magyar Román Kereskedelmi és Iparkamara)

Rezumatul revistei

„Forumul economic” a obținut la acreditare categoria „B plus”

SOMAI IOSIF

Motivările redacției înaintate prin dosarul de acreditare la CSNSIS au fost următoarele: Asociația, începând cu ianuarie anului 1998, editează revista „Forumul economic” (de acum înainte: Forum), astfel ajungând până în prezent la al zecelea an de apariție. Forumul de la primul număr și până în prezent a avut o apariție neîntreruptă. În primii ani a apărut trimestrial, după aceea din două în două luni, și începând cu iunie 2005 până în prezent lunar. În această revistă apar studii ai economiștilor cadre didactice universitare, cercetători, și profesioniști din domeniul economic din țară și din străinătate. Prin revistă oferim posibilitatea și tinerilor dornici să publice studiile realizate. În Forum am prezentat istoria învățământului economic universitar și de mediu din Transilvania, precum și personalitățile care au contribuit la dezvoltarea gândirii economice, situația economică a regiunilor de Vest, Central și de Nord-Vest. În fiecare număr al revistei sunt publicate actualitățile legislative în domeniul economic-financiar. Au mai apărut numeroase studii în domeniul economic-financiar-bancar. Am publicat posibilitățile de dezvoltare și de finanțare a IMM-urilor. Au apărut studii din istoria cooperăției din țară. Scopul Forumului a fost de a asigura un spațiu adecvat publicațiilor de specialitate provenite din cercetări și experiența persoanelor din procesul real al economiei. În Forum rezervăm un spațiu pentru descrierea evenimentelor științifice-economice de interes deosebit, cum ar fi conferințe, seminarii, posibilități de finanțare; prezentări de cărți noi și volume curent apărute; stimularea creșterii vizibilității Uniunii Europene și a posibilităților oferite de cooperarea regională în România. Forumul apare și pe site-ul Asociației (www.rmkt.eu), posedă pe lângă rezumatul englez și un rezumat în limba română. Din 1 ianuarie 2006, forumul este publicat în colaborare cu UBB, Facultatea de Științe Economice și de Gestione a Afacerilor, secția maghiară din Cluj.

Productivitatea muncii, ca factor al competitivității teritoriale în rolul nou conceput al economiei bazată pe știință a instituțiilor de învățământ superior

ANNAMÁRIA BENYOVSZKI – LEHEL GYÖRFY – JÁCINT JUHÁSZ

Obiectivul principal al autorilor acestui articol este de a pune în evidență relația puternică între locația activităților inovative, cu înaltă valoare adăugată, locația universităților și productivitatea muncii în județele României. După prima parte a lucrării, în care sunt tratate aspecte generale ale tematicii, în partea a doua autorii prezintă diferențele de competitivitate teritorială la nivel județean în România. În partea a treia este evidențiată distribuția teritorială a cifrei de afaceri a firmelor producătoare sau comercializatoare de hard și soft. Ultima parte concluzionează relația puternică existentă între aspectele prezentate cu ajutorul unei calcule de corelații.

Dezvoltarea și analiza pieței de carduri

ERIKA BROK

Afacerea cardurilor bancare în zilele noastre este cea mai înfloritoare. De la apariție ne influențează plățile, cumpărăturile și uzura de bani. În România doi mari companii domină piața Visa și MasterCard, ceea ce după părerea mea nici nu se va schimba, fiindcă câteva companii nici până azi nu au reușit să pătrundă pe piața națională.

Cu dezvoltarea pieței cardurilor se schimbă și forma plăților dar în sens invers, fiindcă în zilele noastre plata cu bani lichizi rămâne în urmă și plata cu cardul câștigă prioritate.

Lansarea acestei afaceri cu carduri bancare se datorează și faptului că salariile angajaților câtorva companii sunt virate pe carduri.

Numărul crescător al cardurilor duce la concluzia că în zilele noastre numărul acestora depășește 6 milioane în circulație și folosirea lor devine un simbol de clasă.

Importanța forței de muncă în domeniul turismului wellness

LILLA ORBÁN

Analiza tendinței pieței arată o creștere semnificativă în utilizarea spaurilor și a centrelor de wellness în întreaga lume. Din 1992 până în 2002 numărul vizitatorilor a crescut cu 72%. Dinamica creșterii a condus la înființarea mai multor asociații naționale și internaționale care reprezintă interesele spaurilor membre. Aceste organizații au început să colecteze date despre nevoile clienților și au ajuns la concluzia că există o lipsă acută de experiență și expertiză în acest sector ceea ce conduce la necesitatea de a dezvolta noi programe de instruire. Pentru personalul implicat în acest sector instruirea trebuie să fie una permanentă pentru a menține nivelul serviciilor oferite la un nivel cât mai ridicat.

Programele de instruire disponibile în țările Uniunii Europene sunt foarte diverse, însă aceste dau dovadă de lipsă de transparentă, iar diplomele obținute nu sunt recunoscute în țările membre. Pentru a crea o imagine de ansamblu a problemelor din acest sector, proiectul Leonardo da Vinci *Making Tourism Work* își propune cercetarea diferitelor programe de instruire existente, iar pe baza informațiilor obținute să dezvolte un program de instruire inovativ, competitiv pe scară internațională și compus din module clar definite. Acest program va fi destul de flexibil pentru a oferi participanților posibilitatea de a-și îmbunătăți pregătirea profesională și ca această pregătire să fie recunoscută de piața internațională a forței de muncă.

Acest proiect dorește să contribuie la dezvoltarea pieței europene a forței de muncă prin traininguri bazate pe cunoștințe competitive, la stimularea mobilității forței de muncă și a cooperării țărilor membre în domeniul turismului de wellness.

Ferenc Balázs și cooperativele pentru dezvoltare rurală

FERENC GUZS

Printre personalitățile de seamă ale mișcării cooperativelor maghiare din România, Ferenc Balázs, pastorul unitarian al satului Cheia, ocupă un loc de seamă. Balázs a jucat un rol important în dezvoltarea și istoria mișcării cooperativelor maghiare din România. Cu vasta experiență dobândită de-a lungul anilor în care a cutreierat lumea, Balázs s-a întors acasă cu scopul de a sluji cauza comunităților rurale și ale dezvoltării și succesului aces-

tora. La vremea când s-a întors acasă, cunoștea deja puterea dragostei față de pământul natal și de poporul din care faci parte, dar era conștient și de dezavantajele, amărăciunile, pericolele statutului minoritar, iar răspunsul la acestea îl găsea în idealul transilvanismului: conviețuirea pașnică și înțelegerea dintre diferitele popoare, cunoașterea reciprocă a culturii neamurilor conviețuitoare, acceptarea și respectarea reciprocă a valorilor lor. La acestea s-a mai adăugat și ideea reușitei prin propriile puteri. Balázs era interesat de viață și de aspectele ei practice. Era preocupat de schimbare, de îmbunătățirea situației, de dezvoltare, de găsirea unor soluții, și își concentra toată energia către atingerea acestor scopuri. A înțeles că inovațiile se vor produce doar dacă masele, comunitatea va fi informată și se va lucra la convingerea membrilor ei despre beneficiile schimbării.

Modul său de gândire, mentalitatea pe care o avea este și astăzi de o puternică actualitate. Dedicarea și inițiativa, de care el dădea atâta dovadă constituie și astăzi două elemente sine qua non ale cauzei cooperativelor.

Abstracts

The Economist's Forum has obtained B+ category at accreditation

JÓZSEF SOMAI

The motivations of the editorial board for handing in the accreditation request to the CSNSIS were the following:

The Association, beginning with January 1998, publishes its periodical, the "The Economist's Forum" (henceforth 'Forum'), in present being in its tenth year of publishing. The Forum has appeared continuously from the first number until now. The first numbers appeared terminally, then two by two month, and beginning with January 2005 appears monthly.

The studies are written by economists, researchers, scientists and specialists from our country and from abroad. We offer the possibility for young economists to publish their research or study in our Forum.

We also published the history of economic education at highschool and university level from Transylvania, also presented those personalities who had a considerable contribution in the evolution of economical thinking. We presented the economical situation of the West, Central and North-West regions. Each edition of the periodical contains legislative topicalities from the financial and economic domain. We published the possibilities of development and financing of Small and Middle Enterprises. The main purpose was to assure an adequate space for publications based on real economic problems written by specialist and researchers. We also cover important economical-scientific events, like conferences, seminars, financing possibilities, book presentations, stimulating the growth of transparency of the European Union and the possibilities offered by regional cooperation in Romania.

The periodical appears also on the Association's website (www.rmkt.eu), and abstracts are available in English and Romanian.

From January the 1st, 2006, the Forum is published in collaboration with Faculty of Economics and Business Administration at "Babeş-Bolyai" University.

Work productivity as territorial competitive factor reflected by its reevaluated role in the knowledge based economy of the academic institutions

ANNAMÁRIA BENYOVSZKI – LEHEL GYÖRFY – JÁCINT JUHÁSZ

The main aim of the authors in this paper is to emphasize the strong relation between the locations of high added value innovative activities, the location of the universities and the labour productivity of the area. In the first part the authors present a general overview, followed by the second part, the county level labour productivity differences in Romania between 1998-2004. In the third part the territorial distribution of the software and hardware turnovers and territorial structure of the state university finances are presented. The fourth, concluding part characterizes the relation between the previously mentioned factors according to a correlation calculus.

The development and analysis of card banking market

ERIKA BROK

Nowadays the credit card business is one of the most rapidly developing branches. Since its appearance it continuously affects our buying strategies, payments, cash management habits. In Romania there are two main international card issuer companies, Visa and MasterCard and this is not likely to change, since many companies have already tried to break into the national market and failed.

In inverse proportion to the card market evolution, there is a macro-economical development in the profile of payment transactions, hence nowadays cash payment is receding and the money transfer and credit cards are coming to front.

The card market boom is also due to the fact that the public servants and some major company employees have got their salaries on cards. The increasing development of the card market results in the high number of cards. Lately it has overstepped the threshold of 6 million and the card usage has become a status symbol.

The importance of manpower in wellness tourism

LILLA ORBÁN

Market trend analysis strongly points to a boom in the usage of spas worldwide. From 1999 to 2002, the worldwide visitor numbers at spas rose with 72%. The dynamics of this sector have led to the creation of national spa associations, the European Spa Association and also the emergence of a vibrant International Spa Association. These organizations have collected evidence of the level of demand for such tourist activities and have begun to openly worry about the skills gaps within the sector and that there must be a more coherent programs of training for staff at all levels of the sector. For employees, this translates into a need for constant personal development and lifelong learning in order to keep up with the new challenges of the market and successfully accomplish the tasks confronting them. Throughout Europe it is becoming increasingly difficult to enter the field without appropriate qualifications, and the sector is further complicated by the differences between qualifications in different countries.

Existing training programs in the health and wellness tourism sector are very diverse and lack transparency and transferability of the outcomes across Europe. To address this problem, the *Making Tourism Work* Leonardo da Vinci project, proposes to investigate the status quo regarding training structures in this field in various European countries and then develop a highly innovative, internationally competitive modularized training curriculum with qualification standards specialized for health and wellness tourism. The training program will be flexible enough to give the target group the opportunity to acquire a professional qualification recognized by the labour market and/or to take certain parts of the training in order to upgrade specific skills and competencies.

This project hopes to contribute to the development of the European labour market, because it will provide trainees with competitive knowledge, promotes labour mobility and also stimulates European cooperation in the health and wellness tourism sector.

Ferenc Balázs and the Co-operatives for Rural Development

FERENC GUZS

Ferenc Balázs, the Unitarian pastor of Romanian village Cheia is one of the most important personalities of the co-operative movement of the Hungarians of Romania. Balázs played an important part in the development and history of this co-operative movement. As a globetrotter with a wide experience he arrived home having a well-defined objective: to serve the rural community and its development for the rest of his life. By that time he knew what it meant to love your birthplace and the people you originate from and was aware of the disadvantages, distress and threats of the minority status. He found a solution to these in the ideal of transilvanianism, a local movement which had as its core values peaceful coexistence, understanding between coexisting people, mutual knowledge of each other's culture and acceptance and respect for the core values of the coexisting nations. Another thought which made his ideal complete was success by the community's own resources and strength. He was interested basically in life and practical matters of life. He was preoccupied by and he concentrated all his energy on how to bring about change, improvement, development, finding solutions to the various situations. He also understood that innovation will not occur unless masses and communities are informed and convinced about the benefits of the novelties to be introduced.

The mentality and way of thinking of Ferenc Balázs is valid even today. Personal commitment and initiative are two of the most important characteristics of the cause of today's co-operatives, too.

Cuprins

JÓZSEF SOMAI

„Forumul economic” a obținut la acreditare categoria „B plus” 3

ANNAMÁRIA BENYOVSZKI – LEHEL GYÖRFY – JÁCINT JUHÁSZ

Productivitatea muncii, ca factor al competitivității teritoriale în rolul nou conceput al economiei bazată pe știință a instituțiilor de învățământ superior 5

ERIKA BROK

Dezvoltarea și analiza pieței de carduri17

LILLA ORBÁN

Importanța forței de muncă în domeniul turismului wellness 33

FERENC GUZS

Ferenc Balázs și cooperativele pentru dezvoltare rurală 41

CSABA PÁSZTOR

Noutăți în legislația economică și financiară 53

Comunicări 55

Rezumatul revistei în limba română și engleză 59

Contents

JÓZSEF SOMAI

The Economist's Forum has obtained B+ category at accreditation 3

ANNAMÁRIA BENYOVSZKI – LEHEL GYÖRFY – JÁCINT JUHÁSZ

Work productivity as territorial competitive factor reflected by its reevaluated role in the knowledge based economy of the academic institutions 5

ERIKA BROK

The development and analysis of card banking market 17

LILLA ORBÁN

The importance of manpower in wellness tourism 33

FERENC GUZS

Ferenc Balázs and the Co-operatives for Rural Development 41

CSABA PÁSZTOR

Novelties of The Field of Economical and Financial Law 53

News 55

Abstracts in Romanian and English 59
